

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ  
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН**

ПОГОДЖЕНО:

Начальник кафедри економіки  
та соціальних дисциплін,  
доктор економічних наук, професор,  
полковник внутрішньої служби

Оксана ГОНЧАРЕНКО

«25» серпня 2021 р.

**СИЛАБУС**

**навчального курсу «Економічна діяльність  
установ виконання покарань»  
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»  
форма навчання: денна**

Кредити та  
кількість годин:

3 кредити ECTS; години: 16 лекцій, 12 семінарських  
занять, 18 практичних занять та 44 самостійна робота

## **Анотація курсу**

Даний курс в структурно-логічній схемі підготовки фахівців для кримінально-виконавчої системи України займає важливе місце, оскільки процес виправлення та ресоціалізації засуджених базується на знаннях економічної діяльності УВП, а тому логіка його вивчення вказує на те, що економічна діяльність УВП обов'язково повинна вивчатись після вивчення економічної теорії, основ загальної педагогіки та психології, не раніше або паралельно з трудовим, кримінально-виконавчим, кримінальним, кримінально-процесуальним правом України.

Професійне значення вивчення даного курсу полягає в глибокому засвоєнні та розумінні суті економічної діяльності УВП, організації праці засуджених, раціональному застосуванні набутих знань та вмінь в майбутній професійній діяльності.

Навчальна дисципліна «Економічна діяльність УВП» в структурно-логічній схемі підготовки фахівців кримінально-виконавчої системи займає важливе місце, оскільки суспільно-корисна праця засуджених в сфері матеріального виробництва прискорює процес їх виправлення та ресоціалізації.

Вивчення навчальної дисципліни «Економічна діяльність УВП», повинно проводитись після вивчення економічної теорії, не раніше або паралельно з трудовим, кримінальним та кримінально-виконавчим правом України.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Економічна діяльність УВП» є: особливості та закономірності діяльності державних підприємств установ виконання покарань виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи, яка спрямована на виправлення та ресоціалізацію засуджених, в процесі залучення їх до суспільно-корисної праці в сфері матеріального виробництва.

Викладання предмету слід проводити в доступній для здобувачів вищої освіти формі з урахуванням їх теоретичних знань та практичного досвіду.

## **Мета курсу**

Метою викладання навчальної дисципліни «Економічна діяльність УВП» є засвоєння здобувачами вищої освіти змісту та сутності виробничо-господарської діяльності установ виконання покарань, оволодіння вміннями та навичками застосування дії основних економічних законів, методики розрахунку показників виробничо-господарської та фінансової діяльності, необхідності залучення засуджених до суспільно-корисної праці в сфері матеріального виробництва, що сприятиме їх виправленню і ресоціалізації тощо.

## ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

### ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

| № теми   | Назви розділів і тем  | Кількість годин |                   |                   |           |           |
|--|---|-----------------|-------------------|-------------------|-----------|-----------|
|  |   | Денна форма     |                   |                   |           |           |
|  |   | Усього          | у тому числі      |                   |           |           |
| Лекції   | Семінарські заняття   |                 | Практичні заняття | Самостійна робота |           |           |
| <b>Розділ 1. ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УВП В СИСТЕМІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН</b>          |   |                 |                   |                   |           |           |
| 1.   | Підприємство УВП як суб'єкт ринкових відносин                                       | 10              | 2                 | 2                 | 2         | 4         |
| 2.   | Ресурсний потенціал підприємства УВП  | 12              | 2                 | 2                 | 2         | 6         |
| <b>Всього за розділ 1</b>  |   | <b>22</b>       | <b>4</b>          | <b>4</b>          | <b>4</b>  | <b>10</b> |
| <b>Розділ 2. ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА УВП</b>                  |   |                 |                   |                   |           |           |
| 3.   | Аналіз стану та ефективності використання основних фондів підприємства УВП          | 10              | 2                 | 2                 | 2         | 4         |
| 4.   | Обігові кошти підприємства УВП, характеристика їх складу та особливостей кругообігу | 10              | 2                 | 2                 | 2         | 4         |
| <b>Всього за розділ 2</b>  |   | <b>20</b>       | <b>4</b>          | <b>4</b>          | <b>4</b>  | <b>8</b>  |
| <b>Розділ 3. ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА УВП</b> |   |                 |                   |                   |           |           |
| 5.   | Поточні витрати підприємства та собівартість продукції                              | 8               | 2                 | -                 | 2         | 4         |
| 6.   | Фінансово-економічні результати діяльності підприємства УВП                         | 10              | 2                 | 2                 | 2         | 4         |
| <b>Всього за розділ 3</b>  |   | <b>18</b>       | <b>4</b>          | <b>2</b>          | <b>4</b>  | <b>8</b>  |
| <b>Розділ 4. ОЦІНКА ФІНАНСОВО-МАЙНОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА УВП</b>                         |   |                 |                   |                   |           |           |
| 7.   | Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки                          | 14              | 2                 | 2                 | 2         | 8         |
| 8.   | Прогнозування та планування діяльності підприємства УВП                             | 16              | 2                 | -                 | 4         | 10        |
| <b>Всього за розділ 4</b>  |   | <b>30</b>       | <b>4</b>          | <b>2</b>          | <b>6</b>  | <b>18</b> |
| <i>Усього годин</i>  |   | <b>90</b>       | <b>16</b>         | <b>12</b>         | <b>18</b> | <b>44</b> |

## **ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

### **ТЕМА 1. ПІДПРИЄМСТВО УВП ЯК СУБ'ЄКТ РИНКОВИХ ВІДНОСИН**

*Контрольні питання:*

1. Основні цілі, що розв'язуються у процесі працевикористання засуджених.
2. Предмет курсу “Економічна діяльність УВП”, зв'язок навчальної дисципліни з практичною діяльністю промислового виробництва УВП.
3. Система і завдання курсу, взаємозв'язок даного предмету з іншими економічними науками і галузями права.
4. Сутність підприємства, його функції та принципи підприємницької діяльності.
5. Принципи та методи управління підприємством УВП.
6. Правова сутність залучення засуджених до праці.
7. Умови праці засуджених до обмеження волі.
8. Умови праці засуджених до позбавлення волі. Тривалість робочого часу засуджених.
9. Оплата праці засуджених.
10. Відрахування та відшкодування із заробітної плати засуджених до позбавлення волі.
12. Особливості праці неповнолітніх, жінок, осіб з інвалідністю.

#### **Теми рефератів**

1. Правові основи діяльності підприємств УВП в Україні.
2. Державне регулювання діяльності підприємств УВП: міжнародний та вітчизняний досвід.
3. Шляхи вдосконалення управління підприємством УВП за сучасних умов господарювання.
4. Ринкове середовище господарювання підприємств УВП.

### **ТЕМА 2. РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА УВП**

*Контрольні питання:*

1. Значення та склад ресурсного потенціалу промислового підприємства УВП. Матеріальні ресурси.
2. Основні фонди.
3. Нематеріальні ресурси.
4. Трудові ресурси.
5. Фінансові ресурси.
6. Ефективність використання ресурсів промислових підприємств установ виконання покарань.
7. Узагальнюючі та часткові показники ефективності, їх значення та методика визначення.
8. Матеріально – технічна база підприємств УВП.
9. Характеристика матеріально-технічної бази промислового підприємства УВП.
10. Склад матеріально-технічної бази.
11. Поняття, економічна сутність та особливості матеріально-технічного забезпечення виробництва.
12. Види та форми постачальницької діяльності.
13. Організація матеріально-технічного забезпечення виробництва.

14. Управління раціональним використанням матеріально-технічних ресурсів.
15. Праця засуджених і її специфічні особливості.
16. Оплата праці осіб позбавлених волі.
17. Ефективність праці засуджених.
18. Суть та значення матеріального стимулювання праці засуджених на підприємствах УВП як основного елементу мотивації.
19. Основні недоліки системи оплати праці та тенденції позитивних змін в оплаті праці засуджених на підприємствах УВП.
20. Ефективний організаційно-економічний механізм оплати праці засуджених на підприємствах УВП.

#### **Теми рефератів**

1. Персонал підприємств УВП.
2. Продуктивність праці та її планування.
3. Нормування праці та планування чисельності працівників на підприємстві. Тривалість робочого часу засуджених та оплата праці
4. Напрямки використання ресурсів підприємств УВП.
5. Оцінка ефективності використання ресурсів підприємств УВП.
6. Підвищення ефективності використання ресурсів підприємств УВП.
7. Трудовий потенціал підприємств УВП.
8. Виробничий потенціал підприємств УВП.
9. Показники ефективності використання матеріальних ресурсів підприємств УВП.
10. Інтенсивні напрями підвищення ефективності виробництва підприємств УВП.
11. Екстенсивні напрями підвищення ефективності виробництва підприємств УВП.

### **ТЕМА 3. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА УВП**

*Контрольні питання:*

1. Основні фонди підприємства:
  - Склад та структура основних фондів підприємства.
  - Грошова (вартісна) оцінка основних виробничих фондів підприємства.
  - Рух основних фондів підприємства протягом року.
2. Розрахунок структури основних виробничих фондів підприємства.
3. Розрахунок первісної, залишкової та середньорічної вартості основних фондів.
4. Виробничі та невиробничі основні фонди, технологічна структура основних фондів.
5. Класифікація основних фондів.
6. Виробнича потужність підприємства.
7. Методики оцінки основних фондів: оцінка за початковою вартістю та відновленою вартістю.
8. Фізичний та моральний знос основних фондів.
9. Просте та розширене відтворення основних фондів підприємства.
10. Амортизація.
11. Методи нарахування амортизації.
12. Розрахунок показників руху основних фондів підприємства протягом року.
13. Розрахунок показників ефективності використання основних фондів підприємства.

#### **Теми рефератів**

1. Основні виробничі засоби та їх роль у досягненні кінцевих результатів господарської діяльності підприємств УВП.

2. Напрями інтенсифікації відтворення та шляхи підвищення ефективності використання основних засобів підприємства УВП.
3. Необхідність і значення періодичного переоцінювання та індексації основних засобів на підприємстві УВП.
4. Оцінювання вартості та амортизація основних засобів УВП.
5. Резерви та шляхи підвищення ефективності використання основних засобів підприємства УВП.

#### **ТЕМА 4. ОБІГОВІ КОШТИ ПІДПРИЄМСТВА УВП, ХАРАКТЕРИСТИКА ЇХ СКЛАДУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ КРУГООБІГУ**

*Контрольні питання:*

1. Поняття, склад та структура оборотних коштів промислових підприємств УВП.
2. Виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція.
3. Структура оборотних коштів.
4. Нормовані і ненормовані оборотні кошти.
5. Розрахунок потреби підприємства в оборотних коштах.
6. Ефективність використання матеріальних ресурсів підприємства.
7. Узагальнюючі та часткові показники ефективності та методика їх визначення.

#### **Теми рефератів**

1. Оборотні кошти, їх роль у досягненні кінцевих результатів господарської діяльності.
2. Нормування оборотних засобів підприємства.
3. Проблеми та шляхи покращення ефективності використання оборотних коштів на підприємствах України.
4. Шляхи прискорення оборотності оборотного капіталу на підприємствах України.

#### **ТЕМА 5. ПОТОЧНІ ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА ТА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ**

*Контрольні питання:*

1. Сутність і значення виробничих витрат підприємства УВП.
2. Методи управління поточними витратами.
3. Аналіз факторів, що впливають на формування виробничих витрат на підприємствах УВП.
4. Характеристика витрат та їх класифікація.
5. Класифікація витрат підприємства за окремими ознаками.
6. Собівартість продукції (послуг). Кошторис виробництва.
7. Класифікація витрат за економічними елементами та статтями витрат.
8. Структура собівартості.
9. Калькуляція собівартості.
10. Фактори зниження собівартості.
11. Теоретико-методичні засади стратегічного управління витратами підприємства.
12. Механізм управління витратами підприємства. Аналіз витрат підприємства УВП.
13. Розвиток стратегічних напрямків управління витратами в контексті розробки фінансової стратегії підприємства.
14. Обґрунтування механізму прийняття стратегічних рішень щодо управління витратами підприємства.

### **Теми рефератів**

1. Визначення собівартості одиниці продукції (послуг) на виробничому підприємстві.
2. Калькулювання собівартості продукції та його місце в економічних розрахунках.
3. Прогнозування собівартості нових виробів на етапі їх проектування на підприємствах УВП.
4. Проблеми та шляхи зменшення собівартості продукції в умовах ринкової економіки.

### **ТЕМА 6. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА УВП**

*Контрольні питання:*

1. Охарактеризуйте поняття доходу.
2. Охарактеризуйте поняття прибутку. Назвіть його види.
3. Яким чином формується чистий прибуток підприємства?
4. Назвіть напрямки використання чистого прибутку підприємства.
5. Охарактеризуйте джерела формування прибутку підприємства.
6. Назвіть основні функції прибутку.
7. Що таке ефективність виробництва та якими показниками вона вимірюється?
8. Резерви та чинники підвищення ефективності виробництва.
9. Визначте основні шляхи підвищення прибутковості підприємства.
10. Розкрийте економічний зміст рентабельності підприємства.

### **Теми рефератів**

1. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення.
2. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства.
3. Суть і основні завдання фінансової діяльності підприємств.
4. Методичні підходи до оцінювання фінансово-економічного стану підприємства.
5. Зміст і форми фінансової діяльності підприємства (організації).
6. Джерела формування прибутку та методи його обчислення.
7. Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства.
8. Рентабельність діяльності підприємства, її різновид і методи обчислення.
9. Система показників для оцінювання ефективності господарської діяльності підприємств.

### **ТЕМА 7. ФІНАНСОВО-МАЙНОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНКИ**

*Контрольні питання:*

1. Розкрити сутність та значення економічних термінів:
  - акціонерний капітал;
  - аналіз фінансового стану;
  - ділова активність підприємства;
  - капітал підприємства;
  - ліквідність підприємства;
  - майно підприємства;
  - майновий стан підприємства;
  - методи фінансового аналізу;
  - платоспроможність підприємства;
  - прибутковість підприємства;

- *фінансова звітність;*
  - *фінансова стійкість підприємства;*
  - *фінансовий аналіз;*
  - *фінансовий стан підприємства;*
  - *методи оцінки;*
  - *фінансова стабільність;*
  - *рентабельність;*
  - *прогноз фінансового оздоровлення.*
2. Суть фінансово-майнового стану підприємства.
  3. Групи показників оцінки фінансового стану підприємства.
  4. Показники фінансової стійкості підприємства.
  5. Показники ліквідності та платоспроможності підприємства.
  6. Показники прибутковості підприємств.
  7. Показники ділової активності підприємств.
  8. Оцінка майнового стану підприємства.

#### **Теми рефератів**

1. Фінансово-майновий стан підприємства УВП: поняття, мета та завдання оцінки.
2. Коефіцієнтний аналіз фінансово-майнового стану підприємства: мета, склад коефіцієнтів та методи їх розрахунку.
3. Напрями покращення фінансово-майнового стану підприємства УВП.
4. Шляхи зростання рентабельності підприємства УВП.

### **ТЕМА 8. ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА УВП**

*Контрольні питання:*

1. Планування: сутність, методи, принципи, види.
2. Сутність категорії "стратегічне планування".
3. Зміст та основні принципи планування діяльності підприємства УВП.
4. Класифікація планів підприємства УВП.
5. Процес планування.
6. Класифікація методів планування.
7. Стратегічне планування діяльності підприємства УВП.
8. Види стратегій діяльності підприємства УВП.
9. Бізнес-планування.
10. Тактичне планування.
11. Оцінка якості планів підприємства УВП.
12. Класифікація прогнозів.
13. Стратегія розвитку підприємства.
14. Тактичне і оперативне планування

#### **ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

На практичному занятті здобувачі вищої освіти вирішують задачі і конкретні ситуації з розділів економіки та управління підприємствами УВП, що охоплює всі сфери економічної діяльності підприємства УВП в ринкових умовах господарювання. Особливу цінність мають пояснення до розв'язання задач та аналізу ситуацій.



## ТЕМА 1. ПІДПРИЄМСТВО УВП ЯК СУБ'ЄКТ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

### *Методичні поради до вирішення задач*

До обсягу товарної продукції (ТП) включають готову продукцію, яка повністю виготовлена, відповідає державним стандартам і технічним умовам, прийнята службами технічного контролю і здана на склад готової продукції чи відвантажена споживачам; послуги, ремонтні роботи, капітальний ремонт обладнання підприємства, напівфабрикати і запчастини на сторону, капітальне будівництво для непромислових господарств підприємства, роботи пов'язані з освоєнням нової техніки; тара, що не входить до оптової ціни виробу.

Обсяг товарної продукції визначають за формулою:

$$ТП = \sum_{i=1}^n N_i * C_i + ВР$$

де  $N_i$  – випуск продукції  $i$ -го виду в натуральних одиницях;

$C_i$  – оптова ціна підприємства одиниці виробу  $i$ -го виду, грн;

$n$  – кількість видів продукції, що виготовляється на підприємстві;

$ВР$  – вартість робіт і послуг на сторону, грн

До валової продукції (ВП) включають вартість всієї промислової продукції, виготовленої підприємством незалежно від міри її готовності та визначають за формулою:

$$ВП = ТП \pm \Delta НВ,$$

де  $\Delta НВ$  – зміна залишків незавершеного виробництва у вартісному виразі відповідно на кінець і початок планового періоду, грн

Внутрішньозаводський оборот (ВЗО) – це кількість продукції, що використовується всередині підприємства для подальшої переробки (підраховується безпосередньо).

Валовий оборот підприємства (ВО) – це обсяг валової продукції незалежно від того, де вона буде використана – в межах підприємства чи поза ним. Валовий оборот можна обчислити за формулою:

$$ВО = ВП + ВЗО$$

Реалізована продукція (РП) – це продукція, яка відвантажена споживачеві, за яку надійшли кошти на розрахунковий рахунок підприємства–постачальника або мають надійти у зазначений термін. Обсяг реалізованої продукції обчислюють за формулою:

$$РП = ТП + \Delta ЗГП + \Delta ЗВП,$$

де  $\Delta ЗГП$  – зміна залишків готової нереалізованої продукції відповідно на початок і кінець планового періоду, грн;

$\Delta ЗВП$  – зміна залишків відвантаженої продукції, за яку термін сплати ще не настав, відповідно на початок і кінець планового періоду, грн.

Оцінку виконання плану реалізації продукції з урахуванням плану постачання та асортименту продукції можна здійснити за допомогою відповідного коефіцієнта виконання плану:

$$K = \frac{\sum N_{i\phi} * C_{i\phi}}{\sum N_{i\text{пл}} * C_{i\text{пл}}}$$

де, Ніф – фактичний випуск продукції і-го виду в межах плану, натуральні одиниці.

### ***Приклади задач для самостійного розв'язання***

**Задача 1.** У плановому році підприємство Перевальської виправної колонії (№ 15) планує випустити 1000 виробів для гірських та шахтних робіт по ціні 500 грн/од. та 3000шт. виробів по ціні 600 грн/од. Крім того, планується виготовити комплектуючих виробів на суму 2500 тис.грн, в тому числі для сторонніх замовників – на 1500 тис.грн; також в плані передбачаються зміни залишків готової продукції на складі на суму з 2000 тис.грн до 500 тис.грн. Розрахувати обсяг товарної, валової і реалізованої продукції підприємства.

**Задача 2.** Визначити товарну, чисту, реалізовану і валову продукцію підприємства Державної установи «Сумська виправна колонія (№ 116)», якщо основними цехами вироблено продукції на 235 тис. грн: на внутрішні виробничі потреби виготовлено продукції на 27 тис. грн, допоміжними цехами для реалізації вироблено продукції на 22 тис. грн, ремонтні роботи, виконані за спец замовленням – на 14 тис. грн Залишок незавершеного виробництва на початок року – 76 тис. грн, на кінець року – 63 тис. грн Залишок нереалізованої продукції на складі на початок року 25 тис.грн, на кінець року 37 тис.грн. Матеріальні витрати склали 121 тис.грн, амортизаційні відрахування – 50 тис.грн

**Задача 3.** Протягом року підприємство Державної установи «Житомирська установа виконання покарань (№ 8)» виробив 45 приладів за ціною 12 тис. грн і 30 приладів за ціною 21 тис. грн за штуку. Залишок незавершеного виробництва за собівартістю на початок року – 32 тис. грн, на кінець року – 29 тис. грн. Оптова ціна більша собівартості на 25 %. Визначити вартість товарної і валової продукції.

**Задача 4.** Підприємство Державної установи «Черкаська виправна колонія (№ 62)», що спеціалізується на виготовленні широкого асортименту продукції з металу, деревини, бетону та швейних виробів у плановому році має реалізувати основної продукції на суму 26 тис. грн, крім того, заплановано надання послуг “на сторону” на суму 5 тис. грн Напівфабрикатів буде виготовлено на суму 210 тис. грн, з них для власних потреб буде використано 205 тис. грн Розмір незавершеного виробництва на кінець запланованого року збільшиться порівняно з початком року на 7 500 грн. Визначити об’єм реалізованої та валової продукції.

**Задача 5.** Річна програма підприємства Державної установи «Замкова виправна колонія (№ 58)», що спеціалізується на виготовленні різнопрофільної продукції. Серед всієї продукції, що виготовляється підприємством, слід виділити, пиломатеріали, пеллети, деревне вугілля, спецодяг, вироби з деревини, сувеніри. Випуск сувенірів – 850 шт., спецодягу – 400 шт. Також планується випуск частин на суму 5 000 грн, із них для реалізації поза підприємством УВП – 3000 грн Підприємство випустило 10 спеціальних верстатів, з них 4 призначається для розширення власного виробництва, а 6 – для інших підприємств. Цех широкої потреби випустить продукції для реалізації на суму 2000 грн Оптова ціна виробу сувеніру – 50 грн, а виробу з одягу – 60 грн, спеціального верстата – 750 грн. Залишки готової продукції на складі на початок року – 1000 грн, на кінець року їх планується знизити на 50 %.

Визначити обсяги товарної та реалізованої продукції.

## ТЕМА 2. РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА УВП

### Методичні поради до вирішення задач

Виробнича потужність – динамічний показник, що змінюється під впливом науково-технічного прогресу, росту кваліфікації кадрів, удосконалення організації виробництва та інших факторів. На його величину безпосередньо впливає надходження і вибуття виробничого обладнання протягом року. Тому, щорічно доцільно складати “баланс виробничих потужностей та їх використання”. Для цього визначається вхідна виробнича потужність на початок планового періоду ( $M_{вх}$ ), далі підраховується її збільшення за рахунок введення додаткових потужностей ( $M_{вв}$ ) чи вибуття ( $M_{вб}$ ). В результаті підраховується вихідна потужність ( $M_{вих}$ ) на кінець року і середньорічна ( $M_{ср}$ ):

$$M_{вих} = M_{вх} + M_{вв} - M_{вб}$$

$$M_{ср} = M_{вх} + \frac{M_{в} * t_1}{12} + \frac{M_{в} * t_2}{12}$$

де  $t_1$  і  $t_2$  – число місяців від моменту зміни потужності до кінця року.

У промисловості розрахунок потужності проводиться по випуску конкретних видів продукції, а узагальнюючий показник визначається по загальному випуску продукції в порівняльних цінах:

$$M = \sum_{i=1}^n C_{ei} * N_{imax}$$

де  $M$  – виробнича потужність, тис. грн;

$C_{ei}$  – порівняльна оптова ціна, приймається, як правило, за станом на 1.01. планового року;

$N_{imax}$  – максимально можливий випуск  $i$ -го виду продукції;

$n$  – кількість номенклатурних позицій у плані виробництва.

Виробнича потужність у натуральних або умовно-натуральних вимірниках визначається, у загальному вигляді, як співвідношення наявного фонду робочого часу ( $\Phi$ ) до трудомісткості одиниці продукції ( $t$ ):

$$M = \frac{\Phi}{t}$$

Первинними ланками для розрахунку виробничої потужності служать, частіше всього, групи взаємозамінного обладнання, а в масовому виробництві – поточні лінії або спеціалізовані робочі місця.

При цьому, виробнича потужність групи обладнання визначається за формулою:

$$M_j = \frac{\Phi_{efj} * C_j}{t_{npj}}$$

де  $Ф_{efj}$  – ефективний річний фонд часу одиниці  $j$ -го виду обладнання, який розраховується, виходячи із затвердженого режиму роботи й норм часу на ремонт і технологічні зупинки;

$C_j$  – кількість одиниць обладнання;

$tp_{pj}$  – прогресивна трудомісткість обробки виробів на  $j$ -му обладнанні, яка визначається шляхом коригування діючих норм на прогресивний коефіцієнт їх виконання, який, в свою чергу, статистично розраховується як середньозважена величина виконання норм базового року.

Перед прийняттям рішення щодо реорганізації підприємства та ліквідації диспропорцій між ними, перед усім, необхідно здійснити оцінку рівня використання виробничих потужностей підприємства, на основі таких показників:

– коефіцієнт використання проектної потужності:

$$K_{np} = \frac{Q_{\phi}}{M_{np}}$$

де  $Q_{\phi}$  – фактичний випуск продукції;

$M_{np}$  – проектна потужність.

– коефіцієнт використання виробничої потужності, яка може значно відрізнитись від проектної:

$$K_{в.п.} = \frac{Q_{пл}}{M_{ср}} * (Q_{\phi})$$

де  $Q_{пл}$ ,  $Q_{\phi}$  – плановий і фактичний відповідно випуски продукції.

Розрахунок чисельності промислово–виробничого персоналу визначається трьома методами:

за трудомісткістю виробничої програми ( $Ч_{вп вп}$ ):

$$Ч_{вп вп} = \frac{TP_n}{T_e \cdot K_{вп}}$$

де  $TP_n$  – трудомісткість виробничої програми підприємства за плановий період;

$T_e$  – ефективний фонд робочого часу одного робітника за плановий період;

$K_{вп}$  – середній коефіцієнт виконання норми виробітку одним робітником за плановий період;

за нормами обслуговування ( $Ч_{вп но}$ ):

$$Ч_{вп но} = \frac{n \cdot 3 \cdot K_c}{НО}$$

де  $n$  – кількість одиниць устаткування, що одночасно обслуговуються одним робітником, од.;

$3$  – кількість змін роботи устаткування;

$K_c$  – коефіцієнт облікового складу, який розраховується як відношення явочної чисельності робітників до облікової їх чисельності;

$НО$  – норма обслуговування обладнання на одного робітника, од.

За нормами обслуговування чисельність промислово–виробничого персоналу можна визначити таким чином:

$$Ч_{вп но} = n \cdot 3 \cdot K_c \cdot H_a,$$

де  $n$  – кількість одиниць устаткування, що одночасно обслуговуються одним робітником, од.;

$3$  – кількість змін роботи устаткування;

$K_c$  – коефіцієнт облікового складу, який розраховується як відношення явочної чисельності робітників до облікової їх чисельності;

$H_a$  – кількість робітників, які одночасно обслуговують один складний агрегат, чол. за нормами виробітку ( $Ч_{впр\ нв}$ ):

$$Ч_{впр\ нв} = \frac{V}{T_e \cdot K_{вн} \cdot H_{вир}}$$

де  $V$  – планова кількість виробів, натур. один.;

$H_{вир}$  – годинна норма виробітку одного робітника, натур. од.

Розрахунок чисельності допоміжних робітників ( $Ч_{дон}$ ) визначається аналогічно чисельності основних робітників, якщо для них установлені певні норми виробітку або обслуговування. Якщо норми не встановлені, їх чисельність визначається таким чином:

$$Ч_{дон} = n_{дон} \cdot З \cdot K_c \cdot H_a,$$

де

$n_{дон}$  – кількість робочих місць допоміжних робітників, од.;

$З$  – кількість змін роботи устаткування;

$K_c$  – коефіцієнт облікового складу, який розраховується як відношення явочної чисельності робітників до облікової їх чисельності;

$H_a$  – кількість робітників, які одночасно обслуговують один складний агрегат, чол.

Норматив оборотних коштів представляє собою грошовий вираз вартості мінімальних запасів товарно-матеріальних цінностей, необхідних для безперервної роботи підприємства.

Загальний норматив оборотних коштів підприємства ( $H_{заг}$ ) складається з суми окремих нормативів:

$$H_{заг} = H_{в.з.} + H_{н.в.} + H_{г.п.} + H_{м.р.},$$

де  $H_{в.з.}$  – норматив виробничих запасів;

$H_{н.в.}$  – норматив незавершеного виробництва;

$H_{г.п.}$  – норматив в запасах готової продукції;

$H_{м.р.}$  – норматив витрат майбутніх періодів.

Норматив виробничих запасів ( $H_{в.з.}$ ) може бути визначений за формулою

$$H_{в.з.} = M_{\partial} \cdot (H_n + H_{підг} + H_c + H_m),$$

де  $M_{\partial}$  – добова потреба в матеріалах;

$H_n$  – норма поточного запасу, діб;

$H_{підг}$  – норма підготовчого запасу, діб;

$H_c$  – норма страхового запасу, діб;

$H_m$  – норма транспортного запасу, діб.

### **Приклади задач для самостійного розв'язання**

**Задача 1.** Визначити виробничу потужність підприємства Державної установи «Райківецька виправна колонія (№ 78)», корисна площа якої становить 200 м<sup>2</sup>. Виріб займає площу 3,5 м<sup>2</sup>, робоча зона – 30% його площі. Тривалість виробничого циклу складання виробу – 12 змін. Режим роботи дільниці двозмінний.

**Задача 2.** У виробничому цеху підприємства Державної установи «Шепетівська виправна колонія (№ 98)» 30 верстатів. На обробку однієї деталі витрачається 0,35 нормо-год. Режим роботи цеху двозмінний.

Тривалість зміни – 8,2 год. У звітному році робочих днів 242. Простої верстатів у поточних ремонтах становлять 3,5 % номінального річного фонду часу їх роботи.

Коефіцієнт використання виробничих потужностей – 0,91. Визначити виробничу потужність цеху підприємства УВП і його виробничу програму (річний обсяг випуску цехом деталей).

**Задача 3.** На дільниці механічного цеху підприємства Державної установи «Чернівецька установа виконання покарань (№ 33)» працює 20 верстатів. Трудомісткість обробки однієї деталі на токарному верстаті становить 0,25 нормо-годин. Дільниця працює в дві зміни, тривалість однієї зміни – 8 годин. Число неробочих днів у розрахунковому році – 107. Регламентовані простої обладнання становлять 5% від режимного фонду часу. Очікуваний коефіцієнт використання токарних верстатів дорівнює 0,85. Визначити виробничу потужність дільниці цеху підприємства і можливий обсяг випуску продукції.

**Задача 4.** Визначити вихідну та середньорічну виробничу потужність підприємства Державної установи «Сокирянська виправна колонія (№ 67)» за такими даними:

- виробничу потужність на початок року – 400 млн грн;
- введення потужності:
  - у травні – 10 млн грн;
  - у липні – 8 млн грн;
- виведення потужності в червні – 15 млн грн

**Задача 5.** Визначити коефіцієнт використання виробничої потужності підприємства Державної установи «Ізяславська виправна колонія (№ 31)» в цілому й за окремими виробами планової номенклатури. На виробництві установи виготовляється різнопрофільна продукція. Серед всієї продукції, що виготовляється підприємством, слід виділити, пиломатеріали, пеллети, деревне вугілля, спецодяг, вироби з деревини, сувеніри.

Очікувана виробничу потужність підприємства на початок року склала у вартісному вираженні 19,2 млн грн, у натуральному вираженні: виріб з деревини А – 63 шт., виріб з деревини Б – 1340 шт., виріб з деревини В – 15000 шт. У плановому періоді передбачається введення нових виробничих потужностей. У цілому середньорічна потужність, що планується ввести, складає 0,6 млн грн; за виробами: виріб з деревини А – 5 шт., виріб з деревини Б – 50 шт., виріб з деревини В – 500 шт. Строки введення за виробами: виріб А – 31 липня, виріб Б – 1 березня, виріб В – 1 жовтня. Планова номенклатура, що встановлена для заводу в централізованому порядку, за виробами: виріб А – 60 шт., виріб Б – 1300 шт., виріб В – 12000 шт. Вартість річного випуску продукції заводу в цілому становить 17,2 млн грн.

### **ТЕМА 3. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА УВП**

#### ***Методичні поради до вирішення задач***

Первісна вартість основних фондів ( $ПВ_{\text{оф}}$ ) визначається за формулою:

$$ПВ_{\text{оф}} = B_{\text{придб}} + B_{\text{т}} + B_{\text{м}},$$

де  $B_{\text{придб}}$  – витрати на придбання, зведення (спорудження) основних фондів, грн;

$B_{\text{т}}$  – транспортні витрати на доставку основних фондів, грн;

$B_{\text{м}}$  – витрати на монтаж основних фондів, грн

Відновна вартість основних фондів – це вартість їхнього відтворення в сучасних умовах. Величина відхилення відновної вартості основних фондів від їх первісної вартості

залежить від темпів прискорення науково–технічного прогресу, рівня інфляції та ін. Відновна вартість ( $BB_{оф}$ ) визначається за формулою:

$$BB_{оф} = BB_o \cdot K_i,$$

де  $BB_o$  – балансова вартість основних фондів, грн;

$K_i$  – коефіцієнт індексації.

Залишкова вартість основних фондів – це різниця між первісною (відновною) вартістю основних фондів і сумою зносу, якому піддаються основні фонди підприємства, тобто та частина вартості основних коштів, яка ще не перенесена на виготовлену продукцію. У загальному вигляді залишкова вартість ( $ZB_{оф}$ ) визначається формулою:

$$ZB_{оф} = ПВ_{оф}(BB_{оф}) - Z_{оф},$$

де  $ПВ_{оф}$  – первісна вартість основних фондів, грн;

$BB_{оф}$  – відновна вартість основних фондів, грн;

$Z_{оф}$  – знос основних фондів, грн

Ліквідаційна вартість основних фондів – це сума коштів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) основних фондів після закінчення терміну його корисного використання та після відрахування витрат, пов'язаних із ліквідацією. Ліквідаційна вартість основних фондів визначається за формулою:

$$ЛВ_{оф} = ОФ_{лом} \pm ОФ_{дем},$$

де  $ОФ_{лом}$  – вартість основних фондів за ціною металолому, грн;

$ОФ_{дем}$  – вартість демонтажу основних фондів: зі знаком «–», якщо вона врахована у вартість лому та зі знаком «+», якщо не врахована, грн

Балансова вартість основних фондів підприємства на початок розрахункового року ( $BB_{оф}$ ) обчислюється за формулою:

$$BB_{оф} = BB_o + B_n + B_{рек} - B_v - AB_o,$$

де  $BB_o$  – балансова вартість основних фондів на 1 січня попереднього року, грн;

$B_n$  – витрати на придбання нових основних фондів за рік, грн;

$B_{рек}$  – витрати на реконструкцію виробничих будинків і модернізацію устаткування за рік, грн;

$B_v$  – вартість основних фондів, що вибули з експлуатації протягом року, що передував звітному, грн;

$AB_o$  – сума амортизаційних відрахувань, нарахованих у році, що передував звітному, грн

Коефіцієнт фізичного зносу основних фондів ( $K_{ф.з.}$ ) показує, яка доля основних фондів підприємства є фізично зношеною або знеціненою внаслідок експлуатації. Він визначається таким чином:

$$K_{ф.з.} = \frac{Z_{оф}}{ПВ_{оф}(BB_{оф})},$$

де  $Z_{оф}$  – сума зносу основних фондів (накопичена амортизація) за весь період їх експлуатації, грн;

$ПВ_{оф}$  – первісна вартість основних фондів, грн;

$BB_{оф}$  – відновна вартість основних фондів, грн

Для об'єктів, фактичний термін експлуатації є нижчим за нормативний, коефіцієнт фізичного зносу визначається за такою формулою:

$$K_{\text{ф.з.}} = \frac{T_{\text{ф}}}{T_{\text{н}}},$$

де  $T_{\text{ф}}$ ,  $T_{\text{н}}$  – відповідно, фактичний та нормативний термін експлуатації об'єкта основних фондів, років.

Для об'єктів, у яких фактичний термін експлуатації дорівнює нормативному або перевищує його, коефіцієнт фізичного зносу визначається так:

$$K_{\text{ф.з.}} = \frac{T_{\text{ф}}}{T_{\text{ф}} + T_{\text{м}}},$$

де  $T_{\text{ф}}$ ,  $T_{\text{м}}$  – відповідно, фактичний та можливий термін експлуатації об'єкта основних фондів, років.

Коефіцієнт придатності ( $K_{\text{нр}}$ ) основних фондів є протилежним до коефіцієнта фізичного зносу. Він характеризує фізичний стан основних фондів підприємства на визначену дату і розраховується за формулою:

$$K_{\text{нр}} = \frac{ПВ_{\text{оф}}(ВВ_{\text{оф}}) - З_{\text{оф}}}{ПВ_{\text{оф}}(ВВ_{\text{оф}})} = 1 - K_{\text{ф.з.}},$$

де  $ПВ_{\text{оф}}$  – первісна вартість основних фондів, грн;

$ВВ_{\text{оф}}$  – відновна вартість основних фондів, грн;

$З_{\text{оф}}$  – сума зносу основних фондів (накопичена амортизація) за весь період їх експлуатації, грн;

$K_{\text{ф.з.}}$  – коефіцієнт фізичного зносу основних фондів.

Коефіцієнт морального зносу ( $K_{\text{м.з.}}$ ) основних фондів (техніко–економічного старіння) визначається за формулою:

$$K_{\text{м.з.}} = 1 - \frac{Ц_1}{Ц_0} \cdot \frac{П_0}{П_1},$$

де  $Ц_1$ ,  $Ц_0$  – відповідно ціна (вартість) нового та застосованого об'єкту основних фондів, грн;

$П_1$ ,  $П_0$  – відповідно продуктивність нового та застосованого об'єкту основних фондів, грн

Ефективність процесів відтворення основних фондів підприємства визначається за допомогою наступних показників:

Коефіцієнт відновлення ( $K_{\text{відн}}$ ) характеризує інтенсивність введення в дію нових виробничих потужностей і визначається за формулою:

$$K_{\text{відн}} = \frac{ОФ_{\text{введ}}}{ОФ_{\text{к.р.}}},$$

де  $ОФ_{\text{введ}}$  – вартість уведених основних фондів підприємства, грн;

$ОФ_{\text{к.р.}}$  – вартість основних фондів на кінець року, грн



Коефіцієнт вибуття ( $K_{виб}$ ) характеризує інтенсивність вибуття основних фондів упродовж розрахованого періоду і визначається таким чином:

$$K_{виб} = \frac{O\Phi_{\epsilon}}{O\Phi_{н.р}}$$

де  $O\Phi_{\epsilon}$  – вартість основних фондів підприємства, що вибули, грн;

$O\Phi_{н.р}$  – вартість основних фондів на початок року, грн

Коефіцієнт приросту ( $K_{прир}$ ) характеризує рівень приросту основних фондів:

$$K_{прир} = \frac{O\Phi_{введ} - O\Phi_{\epsilon}}{O\Phi_{к.р.}}$$

де  $O\Phi_{введ}$  – вартість введених основних фондів підприємства, грн;

$O\Phi_{\epsilon}$  – вартість основних фондів підприємства, що вибули, грн;

$O\Phi_{к.р.}$  – вартість основних фондів на кінець року, грн

Коефіцієнт інтенсивності відновлення ( $K_{инт.в.}$ ) характеризує наявність (відсутність) розширеного відтворення основних фондів:

$$K_{инт.в.} = \frac{O\Phi_{введ}}{O\Phi_{\epsilon}}$$

де  $O\Phi_{введ}$  – вартість уведених основних фондів підприємства, грн;

$O\Phi_{\epsilon}$  – вартість основних фондів підприємства, що вибули, грн

Коефіцієнт оптимальності вибуття ( $K_{опт.в.}$ ) характеризує виконання плану підприємства з вибуття основних фондів:

$$K_{опт.в.} = \frac{K_{виб.ф.}}{K_{виб.н.}}$$

де  $K_{виб.ф.}$ ,  $K_{виб.н.}$  – відповідно, фактичний і нормативний коефіцієнт вибуття основних фондів по підприємству.

Узагальнюючі показники виражають кінцевий результат використання основних фондів підприємства. До цієї групи належать такі показники:

Фондовіддача ( $\Phi В$ ) є одним з основних показників ефективності використання основного капіталу підприємства. Цей показник показує кількість товарної продукції, виробленої за допомогою 1 грн основних фондів підприємства. Розрахунок цього показника здійснюється за формулою:

$$\Phi В = \frac{T\Pi}{O\Phi}$$

де  $T\Pi$  – товарна продукція підприємства за визначений період, грн;

$O\Phi$  – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн

Середньорічна вартість основних фондів ( $O\Phi$ ) при наявності інформації про конкретні дати придбання та вибуття основних фондів (за місяцями) визначається таким чином:

$$O\Phi = O\Phi_n + \frac{O\Phi_{введ} \cdot m}{12} - \frac{O\Phi_{виб} \cdot n}{12}$$

де  $O\Phi_n$  – вартість основних фондів на початок року, грн;

$O\Phi_{введ}$  – вартість уведених за рік основних фондів грн;

$O\Phi_{виб}$  – вартість основних фондів, що вибули з підприємства за рік, грн;  
 $m$  – кількість місяців до кінця року, протягом яких будуть функціонувати введені основні фонди, міс.;  
 $n$  – кількість місяців до кінця року з моменту виведення з експлуатації основних фондів, міс.

Якщо інформація про конкретні дати введення або вибуття об'єктів основних фондів є недоступною, середньорічна вартість основних фондів визначається наступним чином:

$$O\Phi = \frac{O\Phi_n + O\Phi_k}{2},$$

де  $O\Phi_n$  – вартість основних фондів на початок року, грн;

$O\Phi_k$  – вартість основних фондів на кінець року, грн

Фондомісткість ( $\Phi M$ ) є показником, протилежним до фондovіддачі, який характеризує суму основного капіталу в грошовому виразі, необхідного для виготовлення товарної продукції на 1 грн Цей показник розраховується за формулою:

$$\Phi M = \frac{O\Phi}{ТП},$$

де  $O\Phi$  – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн;

$ТП$  – товарна продукція підприємства за визначений період, грн

Крім товарної продукції, у розрахунках фондovіддачі та фондомісткості може використовуватись валова, чиста або реалізована продукція.

Фондоозброєність ( $\Phi З$ ) характеризує суму основного капіталу підприємства, яка припадає на одного робітника. Розрахунок цього показника здійснюється за формулою:

$$\Phi З = \frac{O\Phi}{Ч},$$

де  $O\Phi$  – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн;

$Ч$  – середньорічна чисельність працівників підприємства, чол.

Рентабельність основного капіталу ( $P_{ок}$ ) характеризує ефективність використання основних фондів підприємства за допомогою показника реалізації продукції. Цей показник розраховується за формулою:

$$P_{ок} = \frac{BP}{O\Phi} \cdot 100,$$

де  $BP$  – виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за досліджуваний період, грн;

$O\Phi$  – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн

### ***Приклади задач для самостійного розв'язання***

**Задача 1.** На основі наведених даних визначити (табл. 3.9), на якому з двох підприємств УВП більш ефективно використовують основні фонди.

Таблиця 3.9

## Дані для розрахунку

| № п/п | Показники  | Підприємство Державної установи «Новгород-Сіверська установа виконання покарань (№ 31)» | Підприємство Державної установи «Прилуцька виховна колонія» |
|-------|--|---|---|
| 1     | Виручка від реалізації з ПДВ, тис.грн                    | 2000  | 3000  |
| 2     | Собівартість реалізованої продукції, тис.грн             | 1000  | 1500  |
| 3     | Прибуток від фінансових операцій, тис.грн                | 250   | 0   |
| 4     | Вартість основних фондів на початок періоду, тис.грн     | 125,6   | 500   |
| 5     | Надійшло основних фондів, тис.грн                        | 123   | 125   |
| 6     | Реалізовано основних фондів, тис.грн                     | 52  | 45  |
| 7     | Середньорічна чисельність працівників підприємства, осіб | 50  | 49  |

**Задача 2.** На основі наведених даних (табл. 3.10) визначити балансову вартість основних фондів, суму амортизаційних відрахувань та ліквідаційну вартість об'єкту.

Таблиця 3.10

## Дані для розрахунку

| № п/п | Вид основних фондів | Вартість на початок періоду, тис.грн | Надійшло протягом року, тис.грн | Ліквідовано протягом періоду, тис.грн |
|-------|---------------------|--------------------------------------|---------------------------------|---------------------------------------|
| 1     | Виробничий будинок  | 700                                  | 12                              | 154                                   |
| 2     | Транспорт           | 120                                  | 10                              | –                                     |

**Задача 3.** Визначити залишкову вартість основного капіталу підприємства Державної установи «Прилуцька виховна колонія» через 5 років після його введення в експлуатацію, коли відомо, що якщо основний капітал внаслідок спрацювання щорічно втрачає 5% своєї вартості, за визначений 5-річний період витрати на капітальний ремонт та модернізацію становлять 500,0 тис. грн, первісна вартість основного капіталу підприємства – 5000,0 тис. грн

**Задача 4.** Визначити структуру основних фондів підприємства Державної установи «Білоцерківська виправна колонія (№ 35)» на початок і кінець року за даними табл. 3.11. Зробити висновки.

Таблиця 3.11

## Вихідні дані

| Групи основних фондів                     | На початок року |   | На кінець року |   | Відхилення |          |
|---|-----------------|---|----------------|---|------------|----------|
|   | Тис.грн         | % | Тис.грн        | % | Абсолютне  | Відносне |
| Будинки, споруди та передавальні пристрої | 3833,2          |   | 3894,0         |   |            |          |
| Машини та обладнання                      | 609,2           |   | 475,9          |   |            |          |
| Транспортні засоби                        | 328,9           |   | 293,9          |   |            |          |
| Інструменти, прилади, інвентар (меблі)    | 13,7            |   | 9,6            |   |            |          |
| Інші основні засоби                       | 3,7             |   | 3,7            |   |            |          |
| Малоцінні необоротні                      | 32,9            |   | 18,0           |   |            |          |

|                    |        |     |        |     |  |  |
|--------------------|--------|-----|--------|-----|--|--|
| матеріальні активи |        |     |        |     |  |  |
| Разом              | 4821,6 |     | 4695,1 |     |  |  |
|                    |        | 100 |        | 100 |  |  |

**Задача 5.** Визначити величину морального зносу токарного верстата, коли відомо, що на придбання, доставку та монтаж 8 верстатів підприємство УВП витратило 240 тис. грн Через три роки підприємством Державної установи «Білоцерківська виправна колонія (№ 35)» було придбано ще 5 таких верстатів сумарною вартістю 150 тис. грн.

#### ТЕМА 4. ОБІГОВІ КОШТИ ПІДПРИЄМСТВА УВП, ХАРАКТЕРИСТИКА ЇХ СКЛАДУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ КРУГООБІГУ

##### *Методичні поради до вирішення задач*

Норматив виробничих запасів ( $H_{в.з.}$ ) може бути визначений за формулою:

$$H_{в.з.} = M_{\delta} \cdot (H_n + H_{підг} + H_c + H_m),$$

де  $M_{\delta}$  – добова потреба в матеріалах;

$H_n$  – норма поточного запасу, діб;

$H_{підг}$  – норма підготовчого запасу, діб;

$H_c$  – норма страхового запасу, діб;

$H_m$  – норма транспортного запасу, діб.

Розмір нормативу незавершеного виробництва ( $H_{н.в.}$ ) визначається таким чином:

$$H_{н.в.} = ВП_{\delta} \cdot T_{\psi} \cdot K_{н.з.},$$

де  $ВП_{\delta}$  – добовий плановий обсяг випуску продукції за виробничою собівартістю, грн;

$T_{\psi}$  – тривалість виробничого циклу, діб;

$K_{н.з.}$  – коефіцієнт наростання витрат.

Коефіцієнт наростання витрат характеризує рівень готовності продукції в складі незавершеного виробництва. На підприємствах із багатонаменклатурним випуском продукції коефіцієнт наростання витрат ( $K_{н.з.}$ ) визначається за формулою:

$$K_{н.з.} = \frac{B_n + 0,5B_p}{B_c},$$

де  $B_n$  – первісні витрати на початку (у перший день) виробничого циклу, грн;

$B_p$  – решта витрат на виготовлення продукції, грн;

$B_c$  – виробнича собівартість виробу, грн

Коефіцієнт наростання витрат ( $K_{н.з.}$ ) для підприємств із нерівномірним наростанням витрат визначається за формулою:

$$K_{н.з.} = \frac{B_{н.в.}}{B_c \cdot T_{\psi}},$$

де  $B_{н.в.}$  – витрати на  $i$ -й період наростаючою сумою, грн;

$B_c$  – планова виробнича собівартість виробу, грн;

$T_{\psi}$  – тривалість повного виробничого циклу в календарних часових одиницях (дні, тижні, місяці).

Норматив оборотних коштів у запасах готової продукції ( $H_{з.н.}$ ) визначається за формулою:

$$H_{з.п.} = ВП_{\phi} \cdot (T_{\phi} + T_o),$$

де  $ВП_{\phi}$  – добовий плановий обсяг випуску продукції за виробничою собівартістю, грн;

$T_{\phi}$  – час, необхідний для формування партії для відправки споживачу, діб;

$T_o$  – час, необхідний для оформлення супроводжувальних документів для відправки споживачу, діб.

Норматив витрат майбутніх періодів ( $H_{м.п.}$ ) розраховується таким чином:

$$H_{м.п.} = B_n + B_{пл} - B_{п.п.},$$

де  $B_n$  – залишки коштів на початок періоду, грн;

$B_{пл}$  – витрати, які планується зробити в поточному періоді, грн;

$B_{п.п.}$  – кошти для майбутнього погашення витрат за рахунок собівартості продукції,

грн

Коефіцієнт обертання оборотного капіталу ( $K_{об.}$ ) характеризує кількість оборотів на рік, які здійснив оборотний капітал підприємства за звітний період. Наведений показник розраховується за формулою:

$$K_{об.} = \frac{B_p}{C_3},$$

де  $B_p$  – виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за досліджуваний період, грн;

$C_3$  – середньорічні залишки оборотних коштів за досліджуваний період, грн

При цьому, середньорічні залишки оборотних коштів ( $C_3$ ) в загальному вигляді визначаються таким чином:

$$C_3 = \frac{C_1 + C_2 + \dots + C_{12}}{12},$$

де  $C_1, C_2, \dots, C_{12}$  – середньомісячні залишки нормованих оборотних коштів, грн;

12 – кількість місяців у році.

Розрахунок середньомісячних залишків оборотних коштів ( $C_m$ ) визначаються за формулою:

$$C_m = \frac{C_{п.м.} + C_{к.м.}}{2},$$

де  $C_{п.м.}, C_{к.м.}$  – відповідно, залишок нормованих оборотних коштів на початок місяця та кінець місяця, грн

Коефіцієнт завантаження оборотного капіталу ( $K_3$ ) є зворотним від коефіцієнта обертання та характеризує величину оборотних коштів на 1 грн реалізованої продукції. Він розраховується за формулою:

$$K_3 = \frac{C_3}{B_p},$$

де  $C_3$  – середньорічні залишки оборотних коштів за досліджуваний період, грн;

$B_p$  – виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за досліджуваний період, грн

Тривалість одного обороту оборотного капіталу ( $T_{об.}$ ) показує тривалість у днях одного обороту та розраховується за формулою:

$$T_{об} = \frac{C_3 \cdot D}{B_p} = C_3 \cdot \frac{B_p}{D},$$

де  $C_3$  – середньорічні залишки оборотних коштів за досліджуваний період, грн;  
 $D$  – кількість днів у періоді, діб (наприклад, якщо розрахунок здійснюється за рік, цей показник дорівнює 360, якщо за півроку – 180 тощо);  
 $B_p$  – виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за досліджуваний період, грн  
Суму вивільнених у результаті прискорення оборотності оборотних коштів ( $\Delta OBK$ ) можна визначити за формулою:

$$\Delta OBK = \frac{B_{p.зв}}{D} \cdot (T_{баз} - T_{зв}),$$

де  $B_{p.зв}$  – виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за звітний період, грн;  
 $D$  – кількість днів у періоді, діб;  
 $T_{баз}$ ,  $T_{зв}$  – середня тривалість одного обороту оборотних коштів відповідно у базовому і звітному роках, діб.

Суму приросту прибутку ( $\Delta\Pi$ ) можна розрахувати за формулою

$$\Delta\Pi = \Pi_{p.баз} \cdot \frac{B_{p.зв}}{B_{p.баз}} \cdot \frac{C_{збаз}}{C_{ззв}} - \Pi_{p.баз},$$

де  $\Pi_{p.баз}$  – прибуток від реалізації продукції у базовому році, грн;  
 $B_{p.зв}$ ,  $B_{p.баз}$  – виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) відповідно за звітний та базовий період, грн;  
 $C_{ззв}$ ,  $C_{збаз}$  – середньорічні залишки оборотних коштів відповідно за звітний та базовий період, грн

### **Приклади задач для самостійного розв'язання**

**Задача 1.** Визначити норматив оборотних коштів на плановий період з урахуванням прискорення їх оборотності, якщо норматив оборотних коштів на початок планового року становить 120,5 млн.грн, в тому числі виробничий 52,3 млн.грн, решта – невиробничий. Зростання виробничої програми Державної установи «Надержинщинська виправна колонія (№ 65)» на плановий рік передбачається у розмірі 15% порівняно з минулим роком. В плановому році в результаті реалізації заходів з покращення використання оборотних коштів передбачено прискорення їх оборотності на 12%.

**Задача 2.** Розрахувати оборотність оборотних коштів підприємства Державної установи «Крюковська виправна колонія (№ 29)» та визначити потребу в них для підприємства Державної установи «Надержинщинська виправна колонія (№ 65)», за умов:

- виручка від реалізації підприємств № 29 та № 65 однакова і дорівнює 700 тис.грн;
- середня сума оборотних коштів підприємства № 29 дорівнює 120 тис.грн;
- оборотність оборотних коштів підприємства № 65 становить 150 днів.

**Задача 3.** Визначити норматив оборотних коштів на плановий період з урахуванням прискорення оборотності і приріст нормативу, якщо норматив оборотних коштів по підприємству Державної установи «Сумська виправна колонія (№ 116)» на

початок планового року – 12 млн.грн, в тому числі виробничий – 6 млн.грн, невиробничий – 6 млн.грн Зростання виробничої програми передбачено на плановий рік на 6% порівняно з минулим роком. В плановому році передбачено прискорення оборотності на 10%.

**Задача 4.** За наведеними даними визначити: а) коефіцієнт оборотності оборотних коштів та час одного обороту в днях у 1 кварталі; б) коефіцієнт оборотності оборотних коштів та їх абсолютну величину у 2 кварталі; в) вивільнення оборотних коштів у результаті скорочення тривалості одного обороту. У I кварталі підприємство Державної установи «Сумська виправна колонія (№ 116)» реалізувало продукції на 290 тис. грн, середньоквартальні залишки оборотних коштів склали 27 тис. грн У 2 кварталі обсяг продукції збільшився на 12%, а час одного обороту оборотних коштів буде скорочено на 1 день.

**Задача 5.** Визначити потребу підприємства Державної установи «Чернігівська виправна колонія (№ 44)» в оборотних засобах і суму вивільнення оборотних ресурсів за рахунок прискорення оборотності на 11%, якщо у звітному році підприємство УВП реалізувало продукції на 12 млн. грн при середньорічному залишку нормованих оборотних засобів 940 тис. грн У плановому році обсяг реалізації зросте на 17,5%.

## ТЕМА 5. ПОТОЧНІ ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА ТА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

### *Методичні поради до вирішення задач*

У загальному вигляді собівартість товарної продукції підприємства ( $C_{m.n.}$ ) визначається за формулою:

$$C_{m.n.} = \sum_{i=1}^n C_i \cdot V_i,$$

де  $n$  – кількість найменувань продукції підприємства;

$C_i$  – собівартість  $i$ -тої одиниці продукції, грн;

$V_i$  – обсяг виробництва  $i$ -тої одиниці продукції в натуральному вимірі, од.

Собівартість реалізованої продукції ( $C_{p.n.}$ ) визначається корегуванням собівартості товарної продукції на зміну залишків нереалізованої продукції:

$$C_{p.n.} = C_{m.n.} + (C_{m.n.n.} - C_{m.n.k.}),$$

де  $C_{m.n.}$  – собівартість товарної продукції, грн;

$C_{m.n.n.}$ ,  $C_{m.n.k.}$  – собівартість залишків товарної продукції відповідно на початок і кінець періоду, грн

Витрати на 1 грн товарної продукції розраховуються таким чином:

$$B_{\text{грн}} = C / Q,$$

де  $C$  – собівартість товарної продукції;

$Q$  – обсяг виробництва продукції.

Вплив на зниження собівартості продукції зростання продуктивності праці і середньої заробітної плати обчислюється за формулою:

$$\Delta C_{mn} = \left( 1 - \frac{I_{zn}}{I_{nn}} \right) * P_{zn},$$

де  $I_{zn}$  – індекс зростання середньої заробітної плати;

$I_{nn}$  – індекс зростання продуктивності праці;

$P_{zn}$  – питома вага заробітної плати в собівартості продукції, %.

### Приклади задач для самостійного розв'язання

**Задача 1.** Обчислити величину технологічної, цехової, виробничої та собівартості реалізації підприємства Державної установи «Чернігівська виправна колонія (№ 44)» виходячи із наведених даних:

- 1) витрати енергії, спожитої на технологічні цілі, – 13 000 грн;
- 2) витрати енергії, спожитої на загальногосподарські цілі, – 3 500 грн;
- 3) витрати на оренду приміщення виробничого цеху – 8 000 грн;
- 4) витрати сировини та матеріалів на виготовлення продукції – 63 000 грн;
- 5) витрати на відрядження директора підприємства УВП – 430 грн;
- 6) витрати на оплату праці збутового персоналу – 1 800 грн;
- 7) витрати на оплату праці основних виробничих робітників з нарахуваннями – 14 600 грн;
- 8) витрати на утримання персоналу цеху з нарахуваннями – 2 700 грн;
- 9) витрати на утримання персоналу підприємства – 6 900 грн;
- 10) витрати на утримання приміщення магазину підприємства УВП – 12 600 грн;
- 11) амортизація виробничого обладнання – 2 800 грн;
- 12) амортизація адміністративно–господарської споруди – 1 600 грн

**Задача 2.** Валова продукція підприємства Державної установи «Вінницька установа виконання покарань (№ 1)» становить 9 млн. грн Скласти кошторис витрат на виробництво і визначити планові витрати на 1 грн товарної продукції, використовуючи дані табл.5.3.

Таблиця 5.3

Вихідні дані

| Елементи витрат                                    | Сума, тис. грн |
|--|----------------|
| Сировина і матеріали                               | 4000           |
| Допоміжні матеріали                                | 240            |
| Паливо зі сторони                                  | 100            |
| Енергія зі сторони                                 | 50             |
| Заробітна плата (основна і додаткова)              | 2100           |
| Відрахування на соціальні заходи                   | 700            |
| Амортизація  | 175            |
| Інші грошові витрати                               | 90             |
| Витрати, що не входять у валову продукцію          | 50             |
| Зміна залишків незавершеного виробництва (приріст) | 100            |
| Витрати на збут                                    | 120            |

**Задача 3.** У звітному році затрати на товарну підприємства Державної установи «Новгород-Сіверська установа виконання покарань (№ 31)» склали 23 600 тис. грн, на поточний рік вони заплановані в сумі 19 500 тис. грн Товарна продукція в діючих гуртових цінах становила відповідно 23 200 і 20 400 тис. грн Визначити, на скільки відсотків заплановане зниження собівартості товарної продукції у порівнянні зі звітом.



**Задача 4.** Визначити структуру собівартості за економічними елементами витрат, використовуючи дані табл.5.4.

Таблиця 5.4

| Вихідні дані                              |                |
|---|----------------|
| Елементи витрат                           | Сума, тис. грн |
| Сировина і основні матеріали              | 130            |
| Допоміжні та інші матеріали               | 6              |
| Паливо зі сторони                         | 7              |
| Енергія зі сторони                        | 7              |
| Заробітна плата (основна і додаткова)     | 80             |
| Відрахування на соціальні заходи          | 30             |
| Амортизація основних фондів               | 12             |
| Інші операційні витрати                   | 25             |
| Інші грошові витрати                      | 2              |
| Всього по кошторису витрат на виробництво | 299            |

**Задача 5.** У звітному році затрати на випуск товарної продукції по підприємству Державної установи «Шепетівська виправна колонія (№ 98)» склали 48 200 тис. грн, товарна продукція у гуртових цінах підприємства – 57 800 тис. грн У наступному році заплановані затрати на товарну продукцію в сумі 49 200 тис. грн, товарна продукція в гуртових цінах підприємства – 60 100 тис. грн Визначити затрати на 1 грн товарної продукції фактичні й планові; процент зниження собівартості за планом, планову економію від зниження собівартості продукції.

## ТЕМА 6. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА УВП

### Методичні поради до вирішення задач

Залежно від джерел формування і розподілу виділяють кілька видів прибутку:

1) прибуток від продажу і реалізації продукції (послуг) або реалізаційний прибуток ( $P_p$ ):

$$P_p = B_p - C_p - B_n,$$

де  $B_p$  – виручка від реалізації продукції в поточному періоді, грн;

$C_p$  – собівартість реалізованої продукції, грн;

$B_n$  – витрати, що не віднесені на собівартість продукції в поточному періоді, але здійснені в поточному періоді, грн;

2) прибуток від продажу майна підприємства ( $P_m$ ):

$$P_m = Ц - ЗВ - B_p,$$

де  $Ц$  – ціна реалізації основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів і іншого майна іншим підприємствам, грн;

$ЗВ$  – залишкова вартість об'єкту, що підлягає реалізації, грн;

$B_p$  – витрати, пов'язані з реалізацією майна (демонтаж, транспортування, сплата агентських послуг тощо), грн;

3) прибуток від позареалізаційних операцій ( $P_n$ ):

$$P_n = P_{n.y.} + P_o + Д + Д_{\sigma} + P + H_c,$$

де  $\Pi_{н.у.}$  – прибуток від пайової участі в спільних підприємствах, грн;

$\Pi_o$  – прибуток від здачі майна в оренду, грн;

$D$  – дивіденди на цінні папери інших підприємств, грн;

$D_б$  – дохід від володіння борговими зобов'язаннями, грн;

$P$  – дохід від роялті, грн;

$H_c$  – надходження від економічних санкцій, грн;

4) загальний прибуток ( $\Pi_з$ ) – це весь прибуток підприємства, одержаний від усіх видів діяльності, який характеризує фінансові результати діяльності підприємства:

$$\Pi_з = \Pi_p + \Pi_m + \Pi_n.$$

5) валовий прибуток ( $\Pi_в$ ) – це прибуток, розрахований за реалізованою продукцією, як різниця між чистим доходом (виручкою без ПДВ, акцизного збору і ін.) і собівартістю продукції:

$$\Pi_в = D_ч - C,$$

де  $D_ч$  – чистий дохід підприємства, грн;

$C$  – собівартість продукції підприємства, грн;

6) оподаткований прибуток ( $\Pi_o$ ) – це прибуток, з якого виплачується податок на прибуток:

$$\Pi_o = D_в - (B_в + AB),$$

де  $D_в$  – валовий дохід підприємства за певний період, грн;

$B_в$  – валові витрати підприємства за певний період, грн;

$AB$  – сума амортизаційних відрахувань від балансової вартості основних фондів і нематеріальних активів.

7) чистий прибуток ( $\Pi_ч$ ) – це прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства після сплати всіх боргів і може витратитися на його потреби:

$$\Pi_ч = \Pi_o - \Pi_{приб.},$$

де  $\Pi_o$  – оподаткований прибуток підприємства, грн;

$\Pi_{приб.}$  – сума податку на прибуток, грн

До показників оцінки рентабельності підприємства належать:

– перша група – показники рентабельності продукції:

рентабельність продукції ( $P_n$ ) характеризує ефективність витрат підприємства на виготовлення та збут продукції:

$$P_n = \frac{\Pi_p}{C_p} \cdot 100,$$

де  $\Pi_p$  – прибуток від реалізації продукції, грн;

$C_p$  – собівартість реалізованої продукції, грн;

рентабельність одного виробу ( $P_{1вир.}$ ) визначається за формулою:

$$P_{1вир.} = \frac{Ц_i - C_i}{C_i} \cdot 100,$$

де  $Ц_i$  – ціна  $i$ -го виробу, грн;

$C_i$  – собівартість  $i$ -го виробу, грн

– друга група – показники рентабельності активів:

рентабельність активів ( $P_a$ ) свідчить про ефективність використання всього наявного майна підприємства:

$$P_a = \frac{\Pi_q(\Pi_e)}{M} \cdot 100,$$

де  $\Pi_q, \Pi_e$  – відповідно чистий або валовий прибуток підприємства за період, грн;  
 $M$  – середньорічна сума майна підприємства, грн;

– *третья група* – показники рентабельності продукції, розраховані на основі власних грошових потоків:

рентабельність власного капіталу ( $P_e$ ) характеризує ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів:

$$P_e = \frac{\Pi_q}{BK} \cdot 100,$$

де  $\Pi_q$  – чистий прибуток підприємства за період, грн;

$BK$  – власні кошти підприємства, грн;

### **Приклади задач для самостійного розв'язання**

**Задача 1.** Спеціалізоване підприємство Державної установи «Сокирянська виправна колонія (№ 67)» виготовляє один вид продукції А. За місяць виготовлено 1000 виробів, з них продано 900. Запасів готової продукції на складі на початок місяця не було. Ціна продажу виробу 100 грн, виробнича собівартість – 60 грн. Адміністративні витрати і витрати на збут за місяць відповідно становлять 10000 та 12000 грн. Необхідно:

1. Обчислити валовий та операційний прибуток підприємства УВП за місяць при калькулюванні за виробничими витратами.

2. Обчислити рентабельність обороту продукції за місяць.

**Задача 2.** Загальна виручка від реалізації товарної продукції підприємства Державної установи «Чернівецька установа виконання покарань (№ 33)» має досягти 5900 тис.грн, а валові витрати на виробництво (собівартість) реалізованої продукції становити не більше 5000 тис.грн. Ставка податку на прибуток підприємства УВП дорівнює 30 % від загальної одержаної його величини. Сума чистого прибутку, що спрямовується на створення фонду розвитку виробництва, має скласти 440 тис.грн. Оцінити рівень достатності прибутку для самофінансування розвитку підприємства у звітному році.

**Задача 3.** Відомі такі дані про роботу будівельного підприємства Державної установи «Сокирянська виправна колонія (№ 67)» у звітному періоді: випущено будівельної продукції на суму 689 000 грн загальною собівартістю 311580 грн; залишки готової продукції на складах на початок року становили 40 тис.грн, на кінець року вони зменшилися на 25%. Протягом року було надано транспортних послуг на суму 58,6 тис.грн при собівартості цих послуг – 32,4 тис.грн. Одержано грошових коштів у вигляді сплачених штрафів за порушення договірної дисципліни на суму 4,7 тис.грн; мали місце збитки від інших позареалізаційних операцій на суму 41,3 тис.грн; погашено проценти за банківський кредит в сумі 3,2 тис.грн.

Визначити суму прибутку, який залишиться у підприємства УВП.

**Задача 4.** Визначити балансовий прибуток і показник загальної рентабельності підприємства Державної установи «Літинська виправна колонія (№ 123)» за даними табл.6.2.

Таблиця 6.2

Вихідні дані

| Показники                    | Сума, тис.грн |
|------------------------------|---------------|
| Обсяг реалізованої продукції | 685           |

|   |      |
|---|------|
| Повна собівартість реалізованої продукції | 368  |
| Прибуток від реалізації іншої продукції   | 165  |
| Інші позареалізаційні доходи              | 99,5 |
| Позареалізаційні збитки                   | 24,7 |
| Середньорічна вартість:                   |      |
| – основних фондів                         | 999  |
| – нормованих оборотних засобів            | 278  |

**Задача 5.** Підприємство Державної установ «Могилів-Подільська виправна колонія (№ 114)» спеціалізується на виготовленні виробів С. Визначити рівень рентабельності виробу й показники рентабельності виробництва, якщо план випуску готових виробів 9800 од., повна собівартість виробу – 79 грн, гуртова ціна – 115 грн, середньорічна вартість виробничих фондів – 2540 тис. грн. Балансовий прибуток підприємства оподатковується за ставкою 25%.

## ТЕМА 7. ФІНАНСОВО-МАЙНОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНКИ

### *Методичні поради до вирішення задач*

Розрізняють три основних види цього фонду:

1) календарний – розраховується як добуток кількості календарних днів у році на 24 години. Використовується у галузях з безперервним виробництвом (наприклад у ливарному виробництві, електроенергетиці та ін.). Однак і у цьому випадку за відповідними нормативами вираховується час на ремонт і зупинки по технологічним причинам, якщо ці зупинки не входять у норми використання обладнання.

$$T_{к.} = T_{заг.} * KГ,$$

де  $T_{заг.}$  – кількість днів роботи підприємства, діб;

$KГ$  – кількість годин роботи, годин.

2) режимний (номінальний) фонд часу – визначається як добуток кількості робочих днів у розрахунковому періоді на кількість робочих годин на добу відповідно прийнятому режиму роботи, з якого вираховується кількість неробочих годин скороченого робочого часу у передсвяткові дні:

$$T_{р.} = [(T_{к.} - D_{в.} + D_{с.}) * Z_{м.} - T_{нр.} * D_{нр.}] * K_{з.},$$

де  $T_{к.}$  – календарний фонд роботи обладнання, діб;

$D_{в.}, D_{с.}$  – відповідно кількість вихідних і святкових днів, діб;

$Z_{м.}$  – тривалість зміни, годин;

$T_{нр.}$  – кількість неробочих годин в передсвяткові дні, годин;

$D_{нр.}$  – кількість передсвяткових днів, діб;

$K_{з.}$  – кількість змін роботи обладнання на добу (одно-, дво- або трьохзмінний режим), од.

3) ефективний (дійсний, плановий) фонд часу роботи одиниці обладнання дорівнює максимально можливому при заданому режимі змінності, за вирахуванням часу на виконання регламентованих ремонтних операцій та міжремонтного обслуговування:

Формула для розрахунку календарного часу роботи обладнання при безперервному режимі ( $T_{е. (безп.)}$ ) є наступною:

$$T_{е. (безп.)} = (T_{заг.} - T_{нр.} - T_{к.р.} - T_{м.}) \cdot 24,$$

де  $T_{нр.}, T_{к.р.}$  – відповідно час на виконання планово-попереджувальних і капітальних ремонтів, діб;

$T_m$  – час, необхідний для технологічних зупинень, що зумовлений технологічним процесом, діб;

24 – кількість годин у добі, год.

Для обладнання перервної дії фонд робочого часу ( $T_k$  (перервн)) визначається:

$$T_e(\text{перервн}) = (T_{\text{заг.}} - T_n - T_k - T_m) \cdot K_z \cdot Z_m,$$

де  $T_n, T_k$  – відповідно час на виконання планово–попереджувальних і капітальних ремонтів, діб;

$T_m$  – час, необхідний для технологічних зупинень, що зумовлений технологічним процесом, діб;

$K_z$  – кількість змін роботи обладнання на добу (одно–, двох– або трьохзмінний режим), од.;

$Z_m$  – тривалість зміни, годин.

*Розрахунок виробничої потужності для цеху або дільниці з однотипним спеціалізованим обладнанням*

Наведений метод використовується для операцій з переробки сировини, інших виробничих операцій у масовому виробництві.

$$ПВ_i = П_{уст} \cdot T_p \cdot m = \frac{T_p \cdot m}{t_p},$$

де  $П_{уст}$  – продуктивність устаткування з виготовлення  $i$ -ї продукції за годину, од.;

$T_p$  – річний фонд часу роботи устаткування, год.;

$m$  – середньорічна кількість одиниць устаткування, од.;

$t_p$  – трудомісткість виготовлення одиниці продукції, год.

*Розрахунок виробничої потужності для цеху або дільниці з різнотипним обладнанням.*

У цехах і дільницях з різнотипним обладнанням виробнича потужність визначається через продуктивність парку провідних груп обладнання, що характеризують профіль даного підрозділу. При цьому у розрахунок приймаються ефективний фонд часу роботи, а також прогресивні технічні норми виробітку обладнання (машин, агрегатів), норми трудомісткості одиниці продукції та норми виходу продукції із сировини з врахуванням передової технології, організації праці і виробництва.

*Розрахунок виробничої потужності ливарного, формовочного, складального та подібних їм цехів.*

Виробнича потужність для перерахованих вище цехів залежить від пропускної спроможності наявних виробничих площ вказаних цехів і ступеню їхнього використання. Визначення виробничої потужності відбувається наступним чином:

$$ПВ_i = \frac{S \cdot T_e}{S_{од}},$$

де  $S$  – корисна площа цехів, м<sup>2</sup>;

$T_e$  – ефективний фонд часу роботи, год.;

$S_{од}$  – кількість квадратних метро–годин, необхідних для виготовлення (складання, формовки тощо) одиниці продукції.

*Розрахунок виробничої потужності агрегатів періодичної дії (хімічні агрегати, автоклави, доменні печі тощо).*

Наведені показники визначаються в першу чергу в хімічній і оброблювальній промисловості). Розрахунок виробничої потужності є наступним:

$$ПВ_i = V_m * K_{вг} * \frac{T_e}{T_{ц}},$$

де  $V_m$  – вага сирих матеріалів, т;

$K_{вг}$  – коефіцієнт виходу готової продукції із сирих матеріалів, долі од.;

$T_e$  – ефективний фонд часу роботи, год.;

$T_{ц}$  – тривалість циклу переробки сировини, год.

*Розрахунок виробничої потужності цехів масового і крупносерійного виробництва*

$$ПВ_i = \frac{T_e}{r},$$

де  $T_e$  – ефективний фонд часу роботи, год.;

$r$  – такт сходу готових виробів з конвеєру, хв.

2. Розрахунок вихідної потужності на кінець планового періоду ( $ПВ_{вих.}$ ):

$$ПВ_{вих.} = ПВ_{ex} + ПВ_з \pm ПВ_n - ПВ_е,$$

де  $ПВ_{ex}$  – вхідна потужність підприємства, од.;

$ПВ_з$  – збільшення виробничої потужності внаслідок нового будівництва, реконструкції, технічного переобладнання або інших заходів, од.;

$ПВ_n$  – збільшення або зменшення виробничої потужності внаслідок зміни номенклатури (трудомісткості) продукції, од.;

$ПВ_е$  – зменшення виробничої потужності внаслідок вибуття з експлуатації зношеного обладнання, од.

3. Розрахунок середньорічної виробничої потужності ( $ПВ_c$ ):

$$ПВ_c = ПВ_{ex} + \frac{ПВ_з \cdot m}{12} - \frac{ПВ_е \cdot n}{12},$$

де  $ПВ_{ex}$  – вхідна потужність підприємства, од.;

$ПВ_з$  – збільшення виробничої потужності внаслідок нового будівництва, реконструкції, технічного переобладнання або інших заходів, од.;

$ПВ_е$  – зменшення виробничої потужності внаслідок вибуття з експлуатації зношеного обладнання, од.;

$m$  – кількість місяців експлуатації введеної в дію потужності;

$n$  – кількість місяців з моменту вибуття потужності до кінця року.

### **Приклади задач для самостійного розв'язання**

**ЗАДАЧА 1.** Визначити виробничу потужність пекарні підприємства Державної установи «Ладижинська виправна колонія (№ 39)» та її річну виробничу програму, якщо середня тривалість випікання хлібобулочних виробів вагою 1 кг. становить 35 хв., тривалість зміни – 8 год., режим роботи тризмінний. Річний номінальний фонд робочого часу – 280 днів, а втрати робочого часу – 9%. Вага сировини, що завантажується в одну піч за один раз – 100 кг, піч працює у безперервному режимі. Виробничу потужність пекарні підприємства Державної установи визначається потужністю 5 печей, коефіцієнт використання потужності яких 0,84.

**ЗАДАЧА 2.** Визначити рівень використання виробничої потужності розливного цеху підприємства Державної установи «Білоцерківська виправна колонія (№ 35)», використовуючи дані табл. 7.1:

Таблиця 7.1

Вихідні дані

| Показники  | Значення |
|--|----------|
| Технічна норма продуктивності розливного апарату, пляш/год | 650      |
| Місткість пляшки, л  | 0,75     |
| Кількість ліній у цеху                                     | 4        |

|   |      |
|---|------|
| Режим роботи лінії на добу, год               | 8    |
| Ефективний фонд часу роботи лінії за рік, діб | 280  |
| Фактичний фонд роботи лінії за рік, діб       | 256  |
| Добова виробнича програма лінії, л            | 2925 |

**ЗАДАЧА 4.** Базова виробнича потужність підприємства Державної установи «Кагарлицька виправна колонія (№ 115)» дорівнює 11 тис. одиниць за рік, а прогнозна величина попиту на наступний рік 10,7 тис. одиниць. Капітальні витрати на одиницю приросту виробничої потужності становлять 90 тис. грн. Визначити загальну суму інвестицій у підприємство. Коефіцієнт перерахунку середньорічного приросту виробничої потужності в абсолютний – 0,5, коефіцієнт використання потужності – 0,9.

## ТЕМА 8. ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА УВП

### *Методичні поради до вирішення задач*

Сутність планування полягає в конкретизації цілей розвитку всієї фірми та кожного підрозділу зокрема на встановлений період; визначенні господарських завдань та способів їх досягнення, строків та послідовності реалізації; виявленні матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, необхідних для вирішення поставлених завдань. Планування направлене на оптимальне використання можливостей фірми, в тому числі найкраще використання всіх видів ресурсів та передбачення помилкових дій, що можуть призвести до зниження ефективності діяльності фірми.

Залежно від тривалості планового періоду, цілей та умов планування розрізняють три його види:

- стратегічне (перспективне);
- тактичне (середньострокове);
- поточне (оперативне);

На стратегічному рівні визначають довгострокові, розраховані на 10–15 років цілі підприємства, напрями його розвитку, враховуючи загальну ситуацію на ринку товарів і послуг, тенденції розвитку внутрішньої та зовнішньої торгівлі, концепції і напрями розвитку народного господарства в цілому.

На тактичному рівні загальні цілі конкретизуються на період 2–5 років, і відповідно до поставлених завдань залучаються необхідні ресурси. Строк у 2–5 років зумовлений тим, що він співвідноситься із тривалістю проектування й освоєння нової техніки, технології, реконструкції та технічного переозброєння, розв'язку комплексних завдань по соціальному розвитку підприємства.

На оперативному рівні вирішуються поточні задачі.

### *Приклади задач для самостійного розв'язання*

**Задача 1.** За даними таблиці обчислити виконання плану обсягу виробництва Державної установи «Бориспільська виправна колонія (№ 119)» і асортименту продукції.

Таблиця 8.5

#### Вихідні дані

| Виріб | Випуск продукції, тис.грн |      |
|-------|---------------------------|------|
|       | План                      | Факт |
| 1     | 150                       | 186  |
| 2     | 76                        | 148  |
| 3     | 287                       | 224  |

|   |     |     |
|---|-----|-----|
| 4 | 875 | 753 |
|---|-----|-----|

**Задача 2.** Річним планом підприємства Державної установи «Бучанська виправна колонія (№ 85)» передбачається випуск продукції, який наведений у табл. 8.6.

Визначити, на скільки відсотків виконаний план у грошовому виразі і за номенклатурою.

Таблиця 8.6

| Виріб | Вихідні дані        |      | Оптова ціна, грн |
|-------|---------------------|------|------------------|
|       | Кількість, тис. од. |      |                  |
|       | план                | факт |                  |
| А     | 300                 | 410  | 12               |
| Б     | 900                 | 850  | 35               |
| В     | 755                 | 490  | 12               |
| Г     | 285                 | 685  | 87               |

## ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Варіант контрольної роботи визначають по списку в журналі обліку роботи викладача.

Кожний варіант контрольної роботи складається з трьох теоретичних питань і двох задач. Розкриваючи зміст теоретичних питань, здобувачі повинні виявити знання наукових літературних джерел, а також нормативних актів.

У розв'язуванні задач мають бути короткі пояснення щодо кожної виконаної дії. Особливу увагу слід приділити оформленню самостійної роботи, обсяг якої має бути не більше 20 сторінок друкованого тексту.

Якщо робота в рукописному вигляді, то почерк має бути охайним, розбірливим. Сторінки тексту нумерують. Наприкінці роботи додається список використаної літератури, оформлений з дотриманням стандартів ДСТУ 8302:2015.

Зібраний, вивчений і опрацьований матеріал за темою викладається відповідно до запропонованого плану роботи, за яким кожний розділ починається з нової сторінки. Сторінки нумеруються у правому верхньому куті. Таблиці, схеми, рисунки повинні мати назву. На конкретні дані з першоджерел робляться посилання. Із додержанням перелічених вимог контрольна робота подається на кафедру економіки та соціальних дисциплін Академії у термін, визначений графіком.

### ВАРІАНТ 1

1. Персонал підприємств УВП. Визначення кількості окремих категорій працівників.

2. Підприємство, класифікація, напрями діяльності, правові засади функціонування.

3. Інфраструктура виробничого підприємства.

**Задача 1.** Вартість основних фондів підприємства УВП становила 4567 тис.грн. За 2018 рік підприємством було придбано основних фондів на суму 567,8 тис. грн., а виведено з експлуатації основних фондів на суму 87,9 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних фондів підприємства. Результати розрахунків оформити в таблицю та написати висновки.

**Задача 2.** Підприємство УВП має в своєму розпорядженні матеріальні ресурси, а саме: будівлі – 784,6 тис. грн., споруди – 193,8 тис. грн., інструменти – 24,8 тис. грн., електрообладнання – 58,6 тис. грн., передавальні пристрої – 55,8 тис. грн., інші



матеріальні ресурси – 64,9 тис. грн. Визначити структуру матеріальних ресурсів, побудувати діаграму та написати висновки.

## **ВАРІАНТ 2**

1. Основні фонди підприємства УВП: матеріальний склад, роль у виробничому процесі, види оцінки.
2. Функції, методи та види управління підприємством УВП.
3. Кошторис затрат на виробництво. Калькуляція собівартості продукції.

**Задача 1.** Вартість тракторного парку підприємства з сільськогосподарським напрямком діяльності УВП становить 267 тис.грн. Норма амортизації тракторного парку становить 9,0%. Нарахувати амортизацію за 2019 рік , та визначити залишкову вартість тракторного парку підприємства. Результати розрахунків оформити в таблицю та написати висновки.

**Задача 2.** Підприємство УВП має такі в своєму розпорядженні матеріальні ресурси, а саме: будівлі – 834,6тис. грн., споруди – 745,8 тис. грн., інструменти – 34,8 тис. грн., електрообладнання – 28,6 тис. грн., передавальні пристрої – 75,8 тис. грн., інші матеріальні ресурси – 35,9 тис.грн. Визначити структуру матеріальних ресурсів, побудувати діаграму та написати висновки.

## **ВАРІАНТ 3**

1. Соціальна інфраструктура підприємств УВП.
2. Техніко-технологічна база виробництва УВП, шляхи поліпшення її використання.
3. Показники фінансового стану підприємства УВП.

**Задача 1.** Підприємство УВП має такі в своєму розпорядженні матеріальні ресурси, а саме: будівлі – 674,6тис. грн., споруди – 145,8 тис. грн., інструменти – 64,8 тис. грн., електрообладнання – 89,6 тис. грн., передавальні пристрої – 34,8 тис. грн., інші матеріальні ресурси – 89,9 тис. грн. Визначити структуру матеріальних ресурсів, побудувати діаграму та написати висновки.

**Задача 2.** Обчислити суму амортизаційних відрахувань за 2018 рік придбаного устаткування (токарних станків), балансова вартість яких становить 2689 тис. грн.. Норма амортизації становить 8,0% річних, а термін експлуатації 8 років. Написати висновки.

## **ВАРІАНТ 4**

1. Планування діяльності підприємства УВП.
2. Організація заробітної плати та мотивація праці на підприємстві УВП.
3. Управління якістю продукції (послуг) підприємства УВП.

**Задача 1.** Визначити виробничу та повну собівартість продукції підприємства УВП в 2018 році, якщо матеріальні витрати становлять 345,9 тис. грн., заробітна плата основних робітників 125,9 тис грн., заробітна плата допоміжних робітників становить 56,8 тис. грн., нарахування на заробітну плату основних і допоміжних робітників становить 67,5 тис. грн., загальновиробничі витрати становлять 76,8 тис. грн., адміністративні витрати становлять 23% від загальновиробничих. Написати висновки.

**Задача 2.** Підприємство УВП має такі в своєму розпорядженні матеріальні ресурси, а саме: будівлі – 234,6 тис. грн., споруди – 345,8 тис. грн., інструменти – 34,8 тис. грн., електрообладнання – 78,6 тис. грн., передавальні пристрої – 45,8 тис. грн., інші матеріальні ресурси – 65,9 тис. грн. Визначити структуру матеріальних ресурсів, побудувати діаграму та написати висновки.

## **ВАРІАНТ 5**

1. Продуктивність праці: поняття, показники рівня й методи підвищення.
2. Класифікація поточних витрат на виробництво і збут продукції. Шляхи зниження собівартості продукції на підприємстві УВП.
3. Виробнича потужність підприємств УВП: види, рівень розрахунку, відтворення, поліпшення використання.

**Задача 1.** Визначити виробничу та повну собівартість продукції підприємства УВП в 2018 році, якщо матеріальні витрати становлять 285,9 тис. грн., заробітна плата основних робітників 185,9 тис. грн., заробітна плата допоміжних робітників становить 36,8 тис. грн., нарахування на заробітну плату основних і допоміжних робітників становить 37,5 тис. грн., загальновиробничі витрати становлять 46,8 тис. грн., адміністративні витрати становлять 22% від загальновиробничих. Написати висновки.

**Задача 2.** Визначити виробничу та повну собівартість продукції підприємства УВП в 2018 році, якщо матеріальні витрати становлять 785,9 тис. грн., заробітна плата основних робітників 485,9 тис. грн., заробітна плата допоміжних робітників становить 236,8 тис. грн., нарахування на заробітну плату основних і допоміжних робітників становить 137,5 тис. грн., загальновиробничі витрати становлять 946,8 тис. грн., адміністративні витрати становлять 24% від загальновиробничих. Написати висновки.

## **ВАРІАНТ 6**

1. Виробничий процес підприємства УВП. Типи й методи організації виробництва.
2. Сутність, структура та нормування оборотних засобів підприємства УВП.
3. Методи оцінки ефективності капіталовкладень.

**Задача 1.** Вартість основних фондів підприємства УВП становила 6789,5 тис. грн. За 2018 рік підприємством було придбано основних фондів на суму 234,8 тис. грн., а виведено з експлуатації основних фондів на суму 47,6 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних фондів підприємства. Результати розрахунків оформити в таблицю та написати висновки.

**Задача 2.** Визначити повну собівартість продукції підприємства УВП в 2018 році та її структуру, якщо матеріальні витрати становлять 675,9 тис. грн., заробітна плата основних робітників 345,9 тис. грн., заробітна плата допоміжних робітників становить 76,8 тис. грн., нарахування на заробітну плату основних і допоміжних робітників становить 77,5 тис. грн., загальновиробничі витрати становлять 22,8 тис. грн., адміністративні витрати становлять 20% від загальновиробничих. Побудувати діаграму та написати висновки.

## **ВАРІАНТ 7**

1. Економічна безпека підприємства УВП.
2. Функції відділу матеріально-технічного постачання на підприємстві УАП.

### 3. Стратегія розвитку підприємства і бізнес-планування.

**Задача 1.** Підприємство УВП має такі в своєму розпорядженні матеріальні ресурси, а саме: будівлі – 674,6 тис. грн., споруди – 376,8 тис. грн., інструменти – 45,8 тис. грн., електрообладнання – 27,6 тис. грн., передавальні пристрої – 89,8 тис. грн., інші матеріальні ресурси – 34,9 тис. грн. Визначити структуру матеріальних ресурсів, побудувати діаграму та написати висновки.

**Задача 2.** Вартість основних фондів підприємства УВП становила 8976,3 тис. грн. За 2018 рік підприємством було придбано основних фондів на суму 456,8 тис. грн., а виведено з експлуатації основних фондів на суму 97,4 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних фондів підприємства. Результати розрахунків оформити в таблицю та написати висновки.

### ВАРІАНТ 8

1. Значення та склад ресурсного потенціалу.
2. Ефективність використання ресурсів підприємств УВП.
3. Сутність основних фондів, їх місце та значення в складі ресурсного потенціалу підприємств УВП.

**Задача 1.** Визначити повну собівартість продукції підприємства УВП в 2018 році та її структуру, якщо матеріальні витрати становлять 785,9 тис. грн., заробітна плата основних робітників 235,9 тис. грн., заробітна плата допоміжних робітників становить 79,8 тис. грн., нарахування на заробітну плату основних і допоміжних робітників становить 87,5 тис. грн., загальновиробничі витрати становлять 44,8 тис. грн., адміністративні витрати становлять 18 % від загальновиробничих. Побудувати діаграму та написати висновки.

**Задача 2.** Підприємство УВП має в своєму розпорядженні матеріальні ресурси, а саме: будівлі – 534,6 тис. грн., споруди – 89,8 тис. грн., інструменти – 74,8 тис. грн., електрообладнання – 98,6 тис. грн., передавальні пристрої – 25,8 тис. грн., інші матеріальні ресурси – 67,9 тис. грн. Визначити структуру матеріальних ресурсів, побудувати діаграму та написати висновки.

### ВАРІАНТ 9

1. Класифікація основних фондів та методи їх оцінки.
2. Знос та амортизація основних фондів.
3. Порядок списання будівель і споруд з балансів установ.

**Задача 1.** Визначити повну собівартість продукції підприємства УВП в 2018 році та її структуру, якщо матеріальні витрати становлять 785,9 тис. грн., заробітна плата основних робітників 235,9 тис. грн., заробітна плата допоміжних робітників становить 79,8 тис. грн., нарахування на заробітну плату основних і допоміжних робітників становить 87,5 тис. грн., загальновиробничі витрати становлять 44,8 тис. грн., адміністративні витрати становлять 18 % від загальновиробничих. Побудувати діаграму та написати висновки.

**Задача 2.** Обчислити суму амортизаційних відрахувань за 2018 рік придбаного устаткування (швейних машин), балансова вартість яких становить 789 тис. грн. Норма амортизації становить 9,0% річних, а термін експлуатації 8 років. Написати висновки.

## **ВАРІАНТ 10**

1. Порядок проведення капітального ремонту будинків і споруд установ.
2. Порядок прийняття в експлуатацію будівельних об'єктів установ.
3. Поняття та склад оборотних коштів підприємств УВП.

**Задача 1.** Визначити повну собівартість продукції підприємства УВП в 2018 році та її структуру, якщо матеріальні витрати становлять 785,9 тис. грн., заробітна плата основних робітників 235,9 тис грн., заробітна плата допоміжних робітників становить 79,8 тис. грн., нарахування на заробітну плату основних і допоміжних робітників становить 87,5 тис. грн., загальновиробничі витрати становлять 44,8 тис. грн., адміністративні витрати становлять 18 % від загальновиробничих. Побудувати діаграму та написати висновки.

**Задача 2.** Обчислити суму амортизаційних відрахувань за 2018 рік придбаного устаткування (швейних машин), балансова вартість яких становить 789 тис. грн.. Норма амортизації становить 9,0% річних, а термін експлуатації 8 років. Написати висновки.

## **ВАРІАНТ 11**

1. Структура оборотних коштів підприємств УВП.
2. Розрахунок потреби підприємства в оборотних коштах.
3. Напрями поліпшення використання оборотних коштів.

**Задача 1.** Вартість автопарку підприємства УВП становила 567 тис.грн. Норма амортизації становить 8,0%. Нарахувати амортизацію за 2018 рік, та визначити залишкову вартість автопарку підприємства. Результати розрахунків оформити в таблицю та написати висновки.

**Задача 2.** Підприємство УВП має такі в своєму розпорядженні матеріальні ресурси, а саме: будівлі – 345,6тис. грн., споруди – 85,8 тис. грн., інструменти – 56,8 тис. грн., електрообладнання – 34,6 тис. грн., передавальні пристрої – 87,8 тис. грн., інші матеріальні ресурси –89,9 тис. грн. Визначити структуру матеріальних ресурсів, накреслити діаграму та написати висновки.

## **ВАРІАНТ 12**

1. Поняття, характеристика та склад матеріально-технічної бази Виробнича потужність підприємства УВП.
2. Поняття, економічна сутність та особливості матеріально-технічного забезпечення виробництва, види та форми постачальницької діяльності.
3. Організація матеріально-технічного забезпечення виробництва.

**Задача 1.** Вартість основних фондів підприємства УВП становила 5678,4 тис.грн. За 2018 рік підприємством було придбано основних фондів на суму 123,7 тис. грн., а виведено з експлуатації основних фондів на суму 78,4 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних фондів підприємства. Результати розрахунків оформити в таблицю та написати висновки.

**Задача 2.** Вартість машин на кінець звітнього року по підприємству УВП становила 476,9 тис.грн., а тракторів на суму 267,9 тис. грн. Норма амортизації становить 7,0 % та 8,0 % відповідно. Нарахувати амортизацію за 2018 рік, та визначити залишкову вартість

машин та тракторів підприємства. Результати розрахунків оформити в таблицю та написати висновки

### **ВАРІАНТ 13**

1. Управління раціональним використанням матеріально-технічних ресурсів.
2. Праця засуджених і її специфічні особливості.
3. Оплата праці осіб позбавлених волі.

**Задача 1.** Вартість інструменту на кінець звітного року по підприємству УВП становила 567 тис.грн., а електрообладнання на суму 567,9 тис. грн. Норма амортизації становить 11,0 % та 9,0 % відповідно. Нарахувати амортизацію за 2018 рік, та визначити залишкову вартість інструментів та електрообладнання підприємства. Результати розрахунків оформити в таблицю та написати висновки

**Задача 2.** Вартість основних фондів підприємства УВП становила 8956,4 тис.грн. За 2018 рік підприємством було придбано основних фондів на суму 389,7 тис. грн., а виведено з експлуатації основних фондів на суму 34,9 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних фондів підприємства. Результати розрахунків оформити в таблицю та написати висновки.

### **ВАРІАНТ 14**

1. Економічна ефективність праці засуджених.
2. Особливості зайнятості засуджених в УВП.
3. Поняття, види і значення інфраструктури підприємства.

**Задача 1.** Вартість будинків на кінець звітного року по підприємству УВП становила 976,9 тис.грн., а споруд на суму 867,9 тис. грн. Норма амортизації становить 4,0 %. Нарахувати амортизацію за 2018 рік, та визначити залишкову вартість будинків та споруд підприємства. Результати розрахунків оформити в таблицю та написати висновки.

**Задача 2.** Підприємство УВП має такі в своєму розпорядженні матеріальні ресурси, а саме: будівлі –789,6тис. грн., споруди – 5676,8 тис. грн., інструменти – 87,8 тис. грн., електрообладнання – 98,6 тис. грн., передавальні пристрої – 23,8 тис. грн., інші матеріальні ресурси –74,9 тис. грн. Визначити структуру матеріальних ресурсів, побудувати діаграму та написати висновки.

## **ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ**

Метою індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ) є поглиблення і закріплення здобувачами вищої освіти теоретичних знань з навчальної дисципліни «Економічна діяльність УВП» та набуття вмінь пов'язувати свої знання з практикою. Виконання ІНДЗ дає можливість навчитися самостійно використовувати й узагальнювати теоретичні положення та інформаційні матеріали, формулювати власні погляди стосовно невирішених проблем та обґрунтовувати висновки і пропозиції, спрямовані на їх вирішення.

### **Основні етапи виконання ІНДЗ**

- I. Вибір теми та визначення завдань дослідження.
- II. Добір та вивчення літератури, збирання та обробка інформації.
- III. Складання плану роботи.

IV. Написання та оформлення ІНДЗ.

| № теми | Назва теми  | Завдання для самостійної роботи   | Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)  |
|--------|---|---|---|
| 1.     | Підприємство УВП як суб'єкт ринкових відносин                                       | Сутність підприємства УВП, його функції та принципи підприємницької діяльності. Принципи та методи управління підприємством УВП.  | Особливості управління виправним закладом (назва закладу).  |
| 2.     | Ресурсний потенціал підприємства УВП  | Значення та склад ресурсного потенціалу промислового підприємства УВП. Матеріальні ресурси. Основні фонди. Нематеріальні ресурси. Трудові ресурси. Фінансові ресурси. Ефективність використання ресурсів промислових підприємств установ виконання покарань. Узагальнюючі та часткові показники ефективності, їх значення та методика визначення. Матеріально-технічна база підприємств УВП. Характеристика матеріально-технічної бази промислового підприємства УВП. Склад матеріально-технічної бази. | Ефективність використання ресурсів промисловими підприємствами УВП (назва установи). Особливості професійного навчання засуджених (назва установи). |
| 3.     | Аналіз стану та ефективності використання основних фондів підприємства УВП          | Сутність основних фондів, їх місце та значення в складі ресурсного потенціалу. Виробничі та невиробничі основні фонди. технологічна структура основних фондів. Класифікація основних фондів. Майно промислових підприємств УВП. Виробнича потужність підприємства. Методики оцінки основних фондів: оцінка за початковою вартістю та відновленою вартістю. Фізичний та моральний знос основних фондів. Амортизація. Методи нарахування амортизації.   | Організація матеріально-технічного забезпечення промислового виробництва УВП (назва установи).  |
| 4.     | Обігові кошти підприємства УВП, характеристика їх складу та особливостей кругообігу | Поняття, склад та структура оборотних коштів промислових підприємств УВП. Виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція. Нормовані і ненормовані оборотні кошти. Розрахунок потреби підприємства в оборотних коштах. Ефективність використання матеріальних ресурсів підприємства. Узагальнюючі та часткові показники ефективності та методика їх визначення.   | Структура оборотних коштів промислового виробництва УВП (назва установи).   |
| 5.     | Поточні витрати підприємства та собівартість продукції                              | Сутність і значення виробничих витрат підприємства УВП. Методи управління поточними витратами. Аналіз факторів, що впливають на формування виробничих витрат на підприємствах УВП. Характеристика витрат та їх класифікація. Класифікація витрат підприємства за окремими ознаками. Собівартість продукції (послуг). Кошторис виробництва. Класифікація витрат за економічними елементами та статтями витрат. Структура собівартості. Калькуляція собівартості.   | Механізм ціноутворення на продукцію підприємства УВП (назва установи)   |

|    |   | Фактори зниження собівартості.  |  |
|----|---|---|--|
| 6. | Фінансово-економічні результати діяльності підприємства УВП | Прибуток і доходи підприємства УВП.<br>Механізм розподілу прибутку підприємства УВП.<br>Методи планування прибутку підприємства УВП.<br>Показники рентабельності.                                       | Оцінка фінансово - економічного стану підприємства промислового виробництва УВП (назва установи).<br>Резерви і шляхи зростання прибутку на підприємствах УВП (назва установи). |
| 7. | Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки  | Суть фінансово-майнового стану підприємства УВП.<br>Показники фінансової стійкості підприємства.<br>Показники ліквідності та платоспроможності підприємства<br>Оцінка майнового стану підприємства УВП. | Оцінка фінансового стану підприємства, її необхідність і значення.   |
| 8. | Прогнозування та планування діяльності підприємства УВП     | Сутність, класифікація і значення прогнозування діяльності підприємства УВП.<br>Поняття, види та систематизація планів підприємства УВП.<br>Тактичне і оперативне планування на підприємстві УВП.       | Прогнозування, планування, регулювання діяльності підприємства УВП.  |

### ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ

Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття здобувача вищої освіти, що порушує дисципліну або запізнюється.

Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

**Відповідь на семінарському та практичному занятті** оцінюється за наступними критеріями:

- **до 7 балів** – студент/курсант у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання.

- **до 5 балів** – студент/курсант володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні завдань, аргументація на достатньому рівні.

- **до 3 балів** – студент/курсант загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стислу характеристику питання.

- **до 1 балу** у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні завдань на низькому рівні.

- **0 бал** – студент/курсант за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неточна, неповна, головний зміст матеріалу не розкрито, аргументація та власне розуміння питання майже відсутні; студент/курсант із помітними труднощами використовує певні знання у вирішенні завдань.

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в таблиці 1

Таблиця 1

| № теми   | Назви розділів і тем  | Кількість годин  |                   |   |   |
|--|---|------------------|-------------------|---|---|
|  |   | Денна форма      |                   |   |   |
|  |   | Усього           | у тому числі      |   |   |
| Лекції   | Семінарські та практичні заняття  |                  | Самостійна робота |   |   |
| <b>Розділ 1. ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА УВП В СИСТЕМІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН</b> |   |                  |                   |   |   |
| 1.   | Підприємство УВП як суб'єкт ринкових відносин                                       | 7                | -                 | 7 | - |
| 2.   | Ресурсний потенціал підприємства УВП  | 7                | -                 | 7 | - |
| <b>Розділ 2. ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА УВП</b>                      |   |                  |                   |   |   |
| 3.   | Аналіз стану та ефективності використання основних фондів підприємства УВП          | 7                | -                 | 7 | - |
| 4.   | Обігові кошти підприємства УВП, характеристика їх складу та особливостей кругообігу | 7                | -                 | 7 | - |
| <b>Розділ 3. ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА УВП</b>     |   |                  |                   |   |   |
| 5.   | Поточні витрати підприємства та собівартість продукції                              | 7                | -                 | - | 7 |
| 6.   | Фінансово-економічні результати діяльності підприємства УВП                         | 7                | -                 | 7 | - |
| <b>Розділ 4. ОЦІНКА ФІНАНСОВО-МАЙНОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА УВП</b>                             |   |                  |                   |   |   |
| 7.   | Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки                          | 7                | -                 | 7 | - |
| 8.   | Прогнозування та планування діяльності підприємства УВП                             | 7                | -                 | - | 7 |
| <b>Контрольна робота</b>   |   | <b>4 бали</b>    |                   |   |   |
| <b>Всього за аудиторні заняття</b>   |   | <b>60 балів</b>  |                   |   |   |
| <b>Залік</b>   |   | <b>40 балів</b>  |                   |   |   |
| <b>Всього</b>  |   | <b>100 балів</b> |                   |   |   |

**Доповнення на семінарському та практичному занятті** передбачає стислий виступ (повідомлення) доповідача. Доповнення не повинно повторювати аргументацію та фактичний матеріал доповідача. Цінність доповнення пролягає у вмінні привернути увагу до тих аспектів обговорюваного питання, що не знайшли свого висвітлення у виступі доповідача.

**Складання заліку.** У випадку, якщо студент/курсант впродовж семестру набрав від 35 до 59 балів, він повинен скласти залік. Студент/курсант, який за результатами



модульного контролю набрав більше 59 балів, може бути, за власною згодою, звільнений від складання заліку, а його рейтингова оцінка є підсумковою і переводиться за визначеною шкалою на екзаменаційну оцінку за п'ятибальною системою, або має можливість підвищити свій рейтинг шляхом складання заліку, але не більше ніж на 40 балів. Підвищення рейтингу здійснюється виключно за бажанням студента/курсанта, шляхом складання усного заліку згідно з переліком питань до заліку.

Питання до заліку складаються на основі програми курсу і адекватно відображають зміст усього навчального матеріалу. Якщо рівень знань продемонстрованих студентом або курсантом під час складання заліку (у 100 бальному еквіваленті), виявиться нижчим, ніж його попередній рейтинг, підсумкова оцінка за курс виводиться з кількості балів, набраних впродовж семестру. Якщо студент за підсумками поточного контролю та складання заліку не набрав балів достатніх для виставлення позитивної оцінки (60 балів і більше), він має право перескласти залік, при цьому не враховуються результати складання заліку – підвищення балів здійснюється від рейтингової оцінки за результатами аудиторної роботи та самостійного контролю.

Здобувачі вищої освіти або здобувачі вищої освіти, які впродовж семестру набрали менше 35 балів до складання заліку не допускаються і залишаються на повторний курс.

Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в таблиці 2.

Таблиця 2

#### Шкала оцінювання: національна та ECTS

| Сума балів за всі види навчальної діяльності | Оцінка ECTS | Оцінка за національною шкалою для іспиту                   | Оцінка за національною шкалою для заліку                   |
|--|-------------|--|--|
| 90 – 100                                     | <b>A</b>    | відмінно   | зараховано   |
| 82-89  | <b>B</b>    | добре  | зараховано   |
| 75-81  | <b>C</b>    |  |  |
| 64-74  | <b>D</b>    | задовільно   | зараховано   |
| 60-63  | <b>E</b>    |  |  |
| 35-59  | <b>FX</b>   | незадовільно з можливістю повторного складання             | незараховано з можливістю повторного складання             |
| 0-34   | <b>F</b>    | незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни | незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни |

## ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти:  
Рекомендація МОН України від 23.10.2018 № 1/9-650. URL:  
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18> (дата звернення: 12.09.2019).

**Академічна доброчесність** – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

**ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАЛІКУ  
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
«Економічна діяльність УВП»**

1. Сутність УВП, її функції.
2. Принципи та методи управління УВП.
3. Значення та склад ресурсного потенціалу підприємства УВП. Матеріальні ресурси. Основні фонди. Нематеріальні ресурси. Трудові ресурси. Фінансові ресурси.
4. Ефективність використання ресурсів промислових підприємств установ виконання покарань. Узагальнюючі та часткові показники ефективності, їх значення та методика визначення.
5. Матеріально-технічна база підприємств УВП. Характеристика матеріально-технічної бази промислового підприємства УВП. Склад матеріально-технічної бази.
6. Сутність основних фондів, їх місце та значення в складі ресурсного потенціалу. Виробничі та невиробничі основні фонди. технологічна структура основних фондів.
7. Класифікація основних фондів. Майно промислових підприємств УВП. Виробнича потужність підприємства.
8. Методики оцінки основних фондів: оцінка за початковою вартістю та відновленою вартістю. Фізичний та моральний знос основних фондів.
9. Амортизація. Методи нарахування амортизації.
10. Праця засуджених і її специфічні особливості. Оплата праці осіб позбавлених волі. Ефективність праці засуджених. Суть та значення матеріального стимулювання праці засуджених на підприємствах УВП як основного елементу мотивації.
11. Основні недоліки системи оплати праці та тенденції позитивних змін в оплаті праці засуджених на підприємствах УВП.
12. Ефективний організаційно-економічний механізм оплати праці засуджених на підприємствах УВП.
13. Сутність і значення виробничих витрат підприємства УВП. Методи управління поточними витратами. Аналіз факторів, що впливають на формування виробничих витрат на підприємствах УВП.
14. Характеристика витрат та їх класифікація. Класифікація витрат підприємства за окремими ознаками.
15. Собівартість продукції (послуг). Кошторис виробництва.
16. Класифікація витрат за економічними елементами та статтями витрат. Структура собівартості.
17. Калькуляція собівартості. Фактори зниження собівартості.
18. Теоретико-методичні засади стратегічного управління витратами підприємства.
19. Механізм управління витратами підприємства. Аналіз витрат підприємства УВП.
20. Розвиток стратегічних напрямків управління витратами в контексті розробки фінансової стратегії підприємства.
21. Обґрунтування механізму прийняття стратегічних рішень щодо управління витратами підприємства.
22. Значення та склад ресурсного потенціалу.
23. Ефективність використання ресурсів промислових підприємств.
24. Сутність основних фондів, їх місце та значення в складі ресурсного потенціалу.
25. Класифікація основних фондів та методи їх оцінки.
26. Знос та амортизація основних фондів.
27. Порядок списання будівель і споруд з балансів установ .
28. Порядок прийняття в експлуатацію будівельних об'єктів установ.
29. Поняття та склад оборотних коштів підприємств УВП.
30. Структура оборотних коштів підприємств.
31. Розрахунок потреби підприємства в оборотних коштах.

32. Напрями поліпшення використання оборотних коштів.
33. Поняття, характеристика та склад матеріально-технічної бази Виробнича потужність підприємства.
34. Поняття, економічна сутність та особливості матеріально-технічного забезпечення виробництва, види та форми постачальницької діяльності
35. Організація матеріально-технічного забезпечення виробництва
36. Управління раціональним використанням матеріально-технічних ресурсів.
37. Праця засуджених і її специфічні особливості
38. Оплата праці осіб позбавлених волі.
39. Економічна ефективність праці засуджених.
40. Особливості зайнятості засуджених в УВП.
41. Система технічного обслуговування виробництва.
42. Соціальна інфраструктура підприємств УВП.
43. Поняття та класифікація продукції.
44. Вимірники обсягу продукції.
45. Виробнича програма підприємств.
46. Ресурсне обґрунтування виробничої програми.
47. Якість продукції (послуг).
48. Характеристика витрат та їх класифікація.
49. Собівартість продукції (послуг). Кошторис виробництва.
50. Калькуляція продукції. Класифікація витрат за статтями.
51. Основні фактори зниження собівартості продукції.
52. Механізм ціноутворення на підприємствах УВП.
53. Характеристика фінансової діяльності підприємств.
54. Сутність і формування прибутку.
55. Ефективність діяльності підприємства.
56. Формування спеціального фонду підприємств УВП.
57. Підприємство як виробнича система. Продукція підприємства.
58. Організація виробництва, його сутність та завдання
59. Виробнича структура підприємства
60. Принципи організації виробничого процесу
61. Виробничий цикл.

## **РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**

### **А. Міжнародно-правові акти**

1. Загальна декларація прав людини (рос/укр): Міжнародний документ від 10.12.1948 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_015](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015) (дата звернення: 15.09.2020).
2. Коментар до Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими / під ред. П.Г. Міщенко. М. 1997.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004) (дата звернення: 15.09.2020).
4. Конвенція про права дитини. Міжнародний документ від 20.11.1989 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021) (дата звернення: 15.08.2020).
5. Конвенція про примусову або обов'язкову працю. Міжнародний захист прав і свобод людини. Збірка документів. М., 1990.
6. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_085](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085) (дата звернення: 15.09.2020).
7. Міжнародний захист прав і свобод людини. Збірка документів. М., «Юр. літ.», 1990.

8. Міжнародний захист прав і свобод людини. Збірка документів. М., 1990.
9. Міжнародний захист прав і свобод людини. Збірка документів. М., 1990.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 19 грудня 1966 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_042](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042) (дата звернення: 15.09.2020).
11. Міжнародний пакт про цивільні і політичні права від 19 грудня 1966 г. – Міжнародний захист прав і свобод людини. Збірка документів, М., «Юр. літ.», 1990.
12. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями. Міжнародний документ від 30.08.1955 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_212](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212) (дата звернення: 15.09.2020).
13. Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими від 30 серпня 1955 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_212](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212) (дата звернення: 15.09.2020).
14. Правила Організації Об'єднаних Націй щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі. Міжнародний документ від 14.12.1990 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_205](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_205) (дата звернення: 15.09.2020).
15. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН "Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку" від 17.12.1979 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_282](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282) (дата звернення: 15.09.2020).
16. Утримання під вартою. Збірка нормативних актів і документів. М.: Вид-во «Спарк», 1996.

#### **Б. Законодавчі і інші нормативні акти України**

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.09.2020).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Кодекс України; від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 15.09.2020).
3. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.09.2020).
4. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15> (дата звернення: 15.09.2020).

#### **В. Навчальна література**

1. Економіка та управління підприємствами установ виконання покарань: ПРАКТИКУМ: навчальний посібник / укл. О. Г. Гончаренко, К. Ю. Сіренко, Аніщенко В.О. Чернігів: Академія Державної пенітенціарної служби, 2020. 264 с.
2. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор Видавництво, 2016. 378 с.
3. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 728 с.
4. Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б. В. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
5. Економіка підприємства: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Г. О. Швиданенко, О. С. Федонін, О. Г. Мендрул [та ін.]; за заг. ред. Г. О. Швиданенко. Київ: КНЕУ, 2009. с. 439.
6. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: навч. посіб. 2-ге видання. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
7. Економіка підприємства: навч. посіб. / за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. 208 с.
8. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н.М. Бондар, В. Є. Воротін, О.А. Гаєвський та ін.; за заг. ред. А. В. Калини. Київ: МАУП, 2006. 352 с.

### Г. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Державна кримінально-виконавча служба: веб-сайт. URL: <https://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index> (дата звернення: 16.08.2020).
2. Міністерство юстиції: веб-сайт. URL: <https://minjust.gov.ua/dkvs/about/functional> (дата звернення: 16.08.2020).
3. Департамент з питань виконання кримінальних покарань: веб-сайт. URL: <https://minjust.gov.ua/dep/dkvs/departament-z-pitan-vikonannya-kriminalnih-pokaran> (дата звернення: 16.08.2020).